...нуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

45-дахи жэлээ гарана.

...УРЯАД ҮНЭН

...Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 102 (11700)
1968 оной апрелиин 30, вторник

сэн 2 мүнгэн

НЭГЭДЭЛЭЙ. ЖАГСААЛАЙ ОРШОН БАЙДАЛДА

...КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумэй ...ңгүүдые нэгэн һаналаар һайшаан дэмжэнэ

...телефоноор абтаба). Уласхоорондын ...байдалые һуларуулхын, дэлхэйн шэнэ ...эй һэдэлгые үндэһөөрнь сарахын ту- ...партиингаа Центральна Комитедэй ...ан политикые Хорниин аймагай түб — ...эй предприятинуудай болон эмхи зур- ...ртийна организацинуудай коммунист- ...а суглаан дээрэ бүхы зүрхэнһөө һай- ...нэр КПСС-эй Центральна Комитедэй ...Пленумэй шиидхэбэринүүдые зүб- ...бшуу. КПСС-эй ЦК-гай Пле- ...эрн, шиидхэбэринүүд ба аймагай тү- ...эхин организацинуудай зорилгонууд ...КПСС-эй Буряадай обкомой бюро- ...үхэр **Б. С. Семенов** хээ.

...новой элидхэл тушаа олон хүн үгэ хэ- ...дөлоо хубаалдаа. Тэдэнэй дунда Хо- ...һургуулиин директор **П. М. Борголов**, ...ком **Н. Г. Жапдоржиев**, аймагай газе- ...ата редактор **Ф. А. Хандархаев**, айм- ...түрүүлэгшэ **Ц. Б. Золтоев**, аймпотреб- ...түлөөлэгшэ **М. Б. Манхиров** болон

...бэй коммунистнууд партиингаа Цент- ...тедэй Пленумэй шиидхэбэринүүдые һайшааһан ба үзэл сурталай хүдэлмэриие саашань һайжаруулха тухай тогтоол баталан абаа.

ЗАКАМЕНСК. Тус хотын промышленна предприятинуудай, эмхи зургаануудай, һургуулинуудай бүхы партийна эхин организацинуудай бүридэлдэ ородог коммунистнууд эндэхи Культурын ордондо суглараба.

Хотын коммунистнуудай хамтын суглаае КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **Б. Н. Николаев** нээбэ.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумэй дүнгүүд тухай партиин обкомой секретарь нүхэр **Н. Е. Медведев** дэлгэрэнгы элидхэл хэһэн байна.

КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленумэй шиидхэбэринүүд тушаа 10 хүн үгэ хэлэбэ. Тэдэнэй дунда Зэдын комбинадай парткомой секретарь нүхэр **Костенко**, ВЛКСМ-эй райкомой секретарь нүхэр **Каратаев**, городой нэгэдэхи дунда һургуулиин директор нүхэр **Брычеева**, Холтоһон рудниигай партийна эхин организациин секретарь нүхэр **Давлетбаев** гэгшэд бии.

Закаменск хотын коммунистнууд уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые һуларуулха талаар КПСС-эй ЦК-гай ябуулжа байһан гүн гүнзэгы политикые үнэн зүрхэнһөө һайшааба.

МУХАР-ШЭБЭР. Аймагай түбэй эмхи зургаануудта хүдэлдэг коммунистнуудай суглаан болобо. «КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумэй дүнгүүд ба аймагай түбэй коммунистнуудай бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» асуудал зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаба. Энэ асуудалаар КПСС-эй обкомой бюрогой гэшүүн, республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ **Н. Б. Пивоваров** элидхэл хэһэн байгаа.

Элидхэлэй һүүлээр үгэ хэлэлгэ эдэбхитэйгээр үргэлжэлбэ. Мухар-Шэбэрэй дунда һургуулиин директор **Н. И. Червинская**, аймгүйсэдкомой милициин таһагай хүдэлмэрилэгшэ **Н. И. Воробьев** болон бусад олон нүхэд үгэ хэлэхэ зуураа, КПСС-эй ЦК-гай баримталдаг политическэ хараа шугамые, ехэ ажал ябуулгыень бүрин һайшаажа байһанаа мэдүүлһэн байна.

НАРҺАТА. Яруунын аймагай ажахынуудаар, эмхи зургаанууд болон предприятинуудаар коммунистнуудай үргэн хабаадалгатай хамтын суглаанууд боложо эхилбэ. Тэдэ суглаануудта хабаадагшад КПСС-эй Центральна Комитедэй апрелиин Пленумэй дүнгүүд тухай элидхэл зүбшэн хэлсэнэ.

Иимэ нэгэ суглаан аймагай центртэ болобо. Тэрээндэ сугларһан коммунистнуудай үмэнэ КПСС-эй обкомой бюрогой гэшүүндэ кандидат, республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **В. И. Дубровский** элидхэл хэһэн байна.

БАЯН УРГАСА — МЕХАНИЗАТОРАЙ ГАРТА

Хабарай тарилгын халуун саһа хүрэжэ ерэбэ. Республикын олонхи аймагуудта паар борнойлогдожо дүүрээд, тарилгын газар түлэг хахалагдажа байна. Эдэ үдэрнүүдтэ ороо- һо тараан таригдахань. Тиигэжэ түсэбтэ табаң жэлэй гурбадахи жэлдэ хүдөө ажахын ургамалнуудай баян ургаса абаха гэһэн социалис уялганууда бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхэ харюусалгатай хүдэлмэри захалба гээшэ.

Хайшан гэжэ, ямар аргаар баян ургаса түйлахаб гэжэ механизаторнуудай түрүү бригада, звенонууд харуулжа үгэнэ. Жэлһээ жэл бүри тогтууритай баян ургаса абадаг бригаданууд аймаг бүридэ бии. Мухар-Шэбэрэй «Коммунизм» колхозой Н. Челночковой, тэндэхи «Зэганский» колхозой—С. Мироновой, Бэшүүрэй аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой—К. Ткачевой, Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Е. Бутаковой болон бусадай тракторно-тараан ажалай бригаданууд хэдышье ган гасуур жэлдэ баян ургаса абажа шададаг.

Эдэнэрэй амжалтада ямаршье нюуса юумэн байхагүй. Имагтал бригадын механизатор бүхэн даалгагдаһан хэрэгтээ үнэн сэхээр хандажа, газараа һайнаар элдүүрилжэ, үрэһөө саг соонь, зохид нормоор, шанартайгаар тарижа үрдинэ бшуу. Эдэнэр өөһэдөө үрэһэ хүрэнгөө бэлдэдэг. Заабол тэрэнээ тарилгын шанарта хүргэжэл таридаг заншалтай. Хабартаа тэдэнэр аргатай байбалнь тараалангаа уһалха, газарай хүрьһэнэй шииг нойто алдахагүй гэжэ оролдодог. Эдэ түрүү бригаданууд механизаторнууд бэе бэедээ шанга эрилтэ табидаг, плуг, сеялкэнүүдээ һайнаар тааруулжа хэрэглэдэг гуримтай.

Баян ургасын түлөө механизаторнуудай харюусалга, үүргые дээшэлүүлхэ талаар Сэлэнгын аймагай ажахынуудта хабартаа газар һайнаар хахалха мүрысөөн трактористнуудай дунда дэлгэрдэг болоһой. Энээнэйнь ашa үрэ ехэ.

Тиигэбэшье баян ургаса абаха арга боломжонууд мууса хэрэглэгдэнэ. Олон газарта тараалан гүйхэнөөр, забһартайгаар хахалагдана. Нёдондо Бэшүүрэй аймагай Хёлгын совхозой 2-дохи отделенидэ 90 гектар шэнии- сын поли тон муугаар хахалагдаһан дээрэһээ тэндэ таригдаһан үрэһэнэй хахадынь тооной шоройдо булагдаагүй үлэшоо һэн. Энээн дээрэһээнь тарааниинь шэнгэнээр, эндэ тэндэ бултайн гараа. Имэрхүү баримтанууд бусадшье олон ажахынуудта үзэгдэһэн байна.

Олохон тракторно-тараан ажалай бригаданууд үрэһөө саг соонь тарилгын шанарта хүргэнгүй байжа, сагай ерэхэдэ тэрэл муу үрэһөө тарижархидаг. Байгша ондо энэ алдуу эндүүнүүд баһал дабтагдахаяа байна. Һүүлэй мэдээгээр республикын колхоз, совхозуудта хаагдаһан үрэһэнэй гурбанай нэгэ хуби тарилгын шанарта хүргэгдөөгүй, элдэб буртаг ногоо- ной үрын холисотой, үлүү нойтон, теэд тэрэниие түргэнөөр сэбэрлэхэ, хатааха, хордохо хүдэлмэри аали нобшоор ябуулагдана.

Эдэ бүгэдые тэсэхын аргагүй. Аймагуудай партийна, советскэ болон хүдөө ажахын органууд ажахы бүхэндэ үрэһэ хүрэнгэ тарилгын шанарта хүргэхэ, зарим муу үрэһыень һэлгэхэ талаар яаралтай хэмжээ абаха болоно. Тиин тракторно-тараан ажалай бригаданууд өөһэдөө энэ хүдэлмэридэ эзэн ёһоор хандажа, ороо- һо сэбэрлэдэг хүсэтэ машинануудаа хоёр халаанда хүдэлгэжэ, бүхы үрэһөө тарилгын шанарта хүргэхэ аргатай байна. «Нэгэшье центнер шанар муутай үрэһэ тарихагүй» гэһэн эрилтэ хаа хаанагүй табигдаха ушартай. Тиигээл һаа энэ жэлдэ ороoһо тараанай баян ургаса абаха арга боломжо олгогдохо гээшэ.

«Баян ургаса — механизаторай гарта» байһаниинь бүгэдэндэ ойлгосотой. Хэрбээ механизатор бүхэн тарилгын агротехникэ наринаар баримталжа, нэгэшье гектар газар муугаар хахалангүй, бүхы үрэһөө нарин һайнаар тарибал, һайн ургаса абтахань элитэ.

Теэд олон ушарта хүсэд һайнаар тааруулагдаагүй плугаар газар хахалжа, муу сеялкээр тарилга хэжэ ябаһан механизаторнууд дайралдадаг. Зарим нэгэниинь хүнэй нюдэ далдалхын тэдыдэ плугайнгаа хойто лэзаһануудые гүнзэгыгөөр табяад, урда талынхидыень гүйхэнөөр ябуулдаг, предплужнигуудаа үргэжэрхёод хахалдаг байха юм. Хахалһан газарайнгаа заха һайса элдүүрилэнгүй орхижорхидог гү, али хахалагдаагүй, таригдаагүй далан үлөөдэг ушар үзэгдэдэг. Иимэ харюусалгагүй ябадалтай эрид шангаар тэмсэхэ гээшэ бүхы механизаторнуудай, бригадирнуудай, колхоз, совхозуудай агрономуудай, арадай хинагшадай уялга мүн.

Тиихэ зуураа механизаторнуудта али болохоор туһалха, тэдэнэртэ һаадгүйгөөр ажаллаха арга олгохо тон шухала. Колхоз, совхозуудай агрономууд тарилгын болзор, үрэһэ тариха нормо зүбөөр тодорхойлжо үгэхэ уялгатай. Урдынхида элли дээрэһээ захиралта хүлеэгээд байхагүй, харин нютаг нютагайнгаа байгаалиин, поли бүхэнэй онсо илгаае хараада абажа, эгээн зохид болзорто тарилга хэгдэхэ болоно. Мүн тэдэнэр тракторно-тараан ажалай бригада бүхэндэ технологическа карта зохидоор тодорхойлжо үгэхэ, тэрэниие наринаар баримталха арга олгохо үүргэтэй.

Энэ жэл республикымнай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд бүхы тарилгынгаа гектар бүриһөө дунда зэргээр 11 центнер ороoһо тараа ургуулжа абаха зорилго урдаа табинхай. Тиихэдэ Түнхэнэй аймагай ажалшад гектарай 13 центнер, Прибайкалиин аймагай колхозууд—15 центнер, Мухар-Шэбэрэй тараашад—12,6 центнер ороoһо тараа байгша ондо хуряажа абаха гэжэ үгээ үгэнхэй.

Ороoһо тараанай ургаса нимээр дээшэлүүлхэнь бараг хэрэг бэшэ. Эндэ бүхы механизаторнуудай, тараашадай үнэн сэхэ ажал, тэдэнэрэй мэргэжэл шадабари хэрэгтэй. Хабарай тарилгын хүдэлмэриие эрхим шанартайгаар ябуулхынгаа хажуугаар наг шэбхэ, минеральна үтэгжүүлгэ зүбөөр, хүсэдөөр хэрэглэхэ эрилтэ табигдана.

Манай республикын ганданги уларилтай газарта тараалан уһалха, уһанай газар ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ гээшэ ехэ удха шанартай. Тиигэбэшье жэлһээ жэлдэ нилээд ехэ тараалан хабартаа уһалагдангүй таригдана. Газар уһалха хүдэлмэридэ техникэ бага хэрэглэгдэнэ, тараалангые буразда гаргажа уһалха арга тоогдоногүй. Энэ жэлдэшье тараалан уһалха хүдэлмэри гэдэргэ татагдана.

Нүхэд механизаторнууд, тараашад! Хабарай тарилгын хүдэлмэридэ бии байгаа дутагдалнуудаа тэры түргэнөөр усадхажа, байгша ондо ороoһо тараанай, бусад ургамалнуудай баян ургаса абахын түлөө бүхы хүсэеэ элсүүлэе.

...йн Нэгэнэй һайндэрэй хүндэлэлдэ...

...репортаж

...АРАЙ ...ЛӨӨ

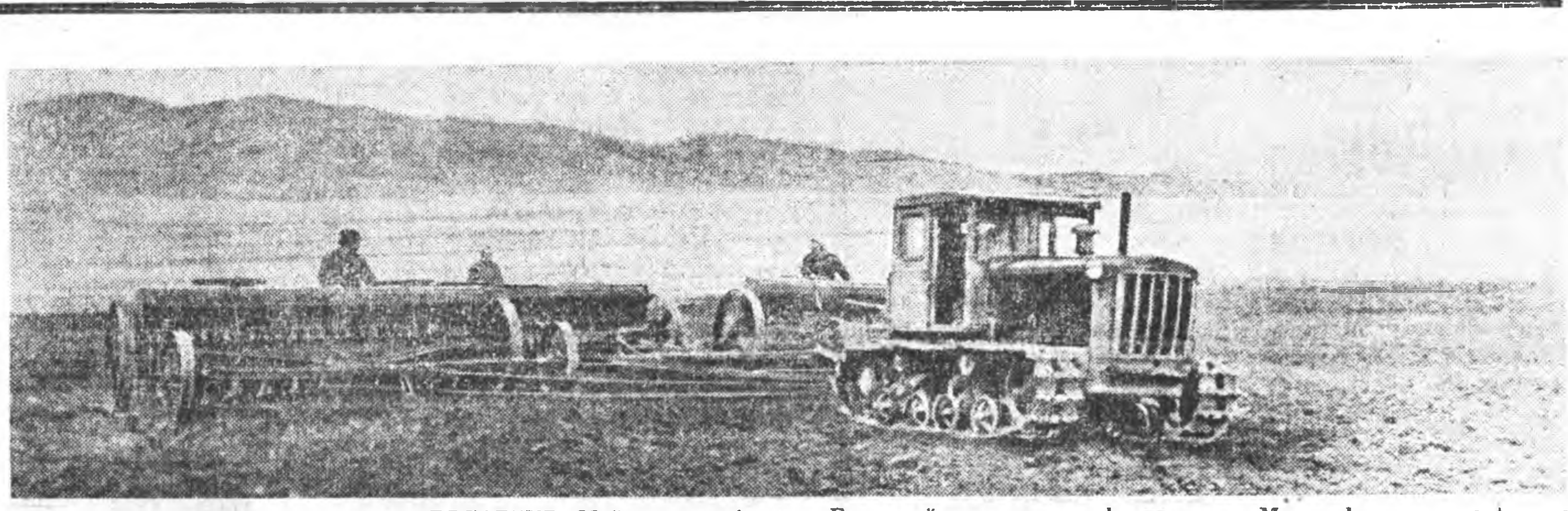

ҮГЛӨӨГҮҮР. Майлын саанаһаа наранай һаял бултайжа байха үедэ хоёрдохи отделениин гурбадахи бригадые даагша Павел Слепнёв поли дээрээ гараба. Тэрэ һая борнойлогдоһон тараалан дээгүүр иишэ тиишээ ябажа, адхаараа дүүрэсэ хүрьһэ абаад, тэрэнээ альган соогоо үйрүүлнэ...

Уданшьегүй майлын саанаһаа хэдэ хэдэн сеялкэнүүдые хойноо шагтагалһан тракторнууд гаража ерэбэ. Бригадир тэдэнэй урдаһаа ошожо, тракторнуудые байлгаад, механизаторнуудтай хөөрэлдэнэ. Тиһээр трактористнууд булад хүлэгүүдтээ һуужа, иишэ тиишээ тараба. Гурбан сеялкэ шэрэһэн трактор энэ поли дээрэ үлэбэ. Энэ агрегадые трактористнууд Семён Савельев, Михаил Ястребов гэгшэд ударидана. Сеялкэнүүдтэнь Петр Иванов, Татьяна Савельева, Анна Иванова гэгшэд ябана. Бригадирай механизаторнуудтайгаа хөөрэлдэһөөр байтар отделениин агроном Станислав Петровский совхозой партийна организациин секретарь нүхэр Горбатюк хоёр шэнэхэн мотоциклаар хүрэжэ ерэбэ. Агроном механизаторнуудые мэндэшэлһэнэй удаа:

— Зай, эхилхэмнай гү?—гэнэ.

— Эхилхээр болоол даа. Дахин хүйтэрхэгүй аабза,—гэжэ бригадир бултанай түлөө харюусаба.

Автомашинын жолоошон Прокопий Авдеевэй сеялкэнүүдые хорлогдоһон ороoһоор ашажа дүүргэмсээр агрегат урагшаа булгайр хара газар дээгүүр дабшаба. Ингэжэ Бэшүүрэй совхоздо ороoһо тарилга эхилбэ гээшэ.

— Танай бригадын механизаторнууд совхоз соогоо эгээл түрүүлэн тарилгаяа эхилбэ. Тиимэһээ тарилгаяа түрүүлэн дүүргэхэ аабзат,—гэжэ нүхэр Горбатюк хэлэнэ.

...Энэ үглөөгүүр бригадын поли дээрэ гурбан сеялкэтэй дүрбэн агрегат, хоёр сеялкэ шэрэһэн нэгэ трактор, нэгэ нэгэ сеялкэтэй «МТЗ-50» түхэлэй хоёр трактор поли дээрэ гараһан байна. Бригадын механизаторнууд жэжэ томоороо һайнаар илгагдаһан үрэһэ тарина.

Энэ бригадада хамта дээрээ 2100 гектарта тарилга хэгдэхэ юм. Тэрэнэйнь 1500 гектарта шэниисэ таригдаха. Бригадын механизаторнууд эртынгээ тарилгые богони болзор соо һайн шанартайгаар үнгэргэхэ гэжэ шиидэнхэй.

...Үдэшэ. Бүрүүл харанхы болохо үеэр механизаторнууд агрегадуудаа байлгаба. Тэдэнэр хэды эсэбэшье, хүхюутэй зугаатайнууд. Тэрэньшье ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, тарилгын түрүүшын үдэр амжалтатай үнгэрөө бшуу.

— Болоо даа, болоо. Яһала ехэ газарта тарилга хэгдэбэ. Савельевэй агрегат мүнөө үдэр 30 гектарта шэниисэ тараа. Ингэжэл хүдэлхэ хэрэгтэй,—гэжэ бригадир хэлэнэ.

Бригадирай магтахада Семён Савельев гарайнгаа пулаадаар харлашаһан нюураа аршажа энеэбхилнэ. Механизаторай гансал шүдэнүүдынь ялалзана.

— Миша, һүниндөө газар хахалха гүш даа. Плугнай полиин баруун захада байха,—гэжэ тэрэ хамта хүдэлдэг нүхэртөө хэлэнэ. Уданшьегүй Михаил Ястребов трактортаа һуужа, һүниин харанхы руу гэрэлтүүлэн, урагшаа дабшаба...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. С. И. Савельевэй агрегат шэниисэ тарижа байна. 2. Агрегадые даагша С. И. Савельев сеялкэшэн П. П. Иванов хоёр.

Г. РИНЧИНО,
манай корр.

Э. ЛАПИНАЙ фото.

...ядай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, профсоюзуудай областной Соведтэ

...строй» трестын барилгын организацинуудай хүдэлмэрилэгшэдые ...социалис мүрысөөндэ эрхимлэгшэ» гэһэн тэмдэгээр шагнаха тухай

...СР-эй Министрнүүдэй Совет болон ...бластной Совет социалис мүрысөөн- ...н түйлаһанайнь түлөө, мүн Майн ...мдуулан түрүү хүдэлмэришэд, ин- ...кэ хүдэлмэрилэгшэдые шагнаха ...нистрой» трестын материал хара- ...СР-эй социалис мүрысөөндэ эрхим- ...тэмдэгээр түрүүшүүлые шагнаба. ...нүхэд хүртэбэ.

...Александра Яковлевна — 590-дахи ...нүүдэл колонныг бетонщик, гэрэй ...хүдэлмэришэн.

...Иван Федорович — Мухар-Шэбэрэй ...ын управлениин модошо дархан.

...Иван Павлович — 335-дахи нүүдэл- ...колонныг модошо дархан.

...Алексей Сергеевич — 589-дэхи колонныг Галуута-Нуурай ажахын тоосооной барилгын участогай модошо дархан.

5. **Плясовский** Александр Иванович — 466-дахи колонныг ажахын тоосооной бригадые даагша.

6. **Иванов** Владимир Прокопьевич — Хурамхаанай барилга-хабсаралгын управлениин модошо дарханшуулай бригадые даагша.

7. **Крепцов** Михаил Васильевич — 173-дахи нүүдэл-оньһожоруулмал колонныг модошо дархан.

8. **Громов** Валерий Николаевич — 1-дэхи автоколонныг автобазын жолоошон.

9. **Болоцев** Савелий Данилович — 6-дахи автоколонныг автобазын жолоошон.

10. **Собержанов** Хазип Ахметович — барилгын материалнуудай Загарайн участогай шлакоблочно цехэй тракторист.

Иосип Броз Тито Москва ерэбэ

СФРЮ-гэй президент Югославиин Коммунистнуудай союзай түрүүлэгшэ Иосип Броз Тито Иранда албанай хэрэгээр аяншалгаяа дүүргэһэнэй һүүлээр КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин уряалаар ойро зуурын саг соо хани ёһоор аяншалхын тула да апрелиин 28-да Тегеранһаа Москва ерэбэ.

Иосип Броз Титые нүхэд Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорный, Г. И. Воронов болон бусад Внуковска аэродром дээрэ угтаа. (ТАСС).

БУДАПЕШТДЭХИ ЗҮБЛӨӨН

БУДАПЕШТ, апрелиин 29. (ТАСС). Коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай уласхоорондын зүблөөндэ бэлдэхэ комиссиин зүблөөн Будапештдэ үсэгэлдэр үдэшэлэн хүдэлмэрээ дүүргэбэ.

1967 оной Воровскын шан олгогдобо

«Известий» газетын США-дахи корреспондент Станислав Кондрашов Уласхоорондын журналистикын талаар эрхим зохёолой түлөө В. Воровскын нэрэмжэтэ шангай шэнэ лауреат болобо. С. Кондрашовой 1967 ондо хэблэгдэһэн очеркнууд, репортажууд болон корреспонденцинүүдэй түлөө иимэ шан олгогдоо.

ҺҮҮЛЭЙ ЗОНИН

Москвагай промышленность 1968 оной дүрбэн һарын түсэбые болзорһоонь урид дүүргэбэ

Москвагай промышленна предприятинуудай коллективүүд табан жэлэй түсэбэй даалгабаринуудые 1970 оной ноябриин 7 хүрэтэр дүүргэхын түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэдээ, майн урда тээхи уялгануудаа амжалтатайгаар — болзорһоонь урид, апрелиин 27-до дүүргээ, шухала шухала түхэлэй олонхи продукцинуудые гаргаха ба худалдаха дүрбэн һарынгаа түсэбые түгэсхөө.

Городой промышленность түсэбһөө гадуур нилээд ехэ хэмжээнэй булад, нефтепродуктнуудые, крануудай электродвигательнуудые, элдэб станогууд болон приборнуудые, автоматизациин хэрэгсэлнүүд, бусадые гаргаха байна.

(ТАСС).

Ажалай бүтээсэ дээшэлнэ

Ленинградай, Ленинградай областиин промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд Майн нэгэниие эрхимээр угтахын түлөө мүрысэхэдөө продукци худалдаха, шухалын шухала олонхи зүйлнүүдые үйлэдбэрилэн гаргаха 1968 оной дүрбэн һарын түсэбые болзорһоонь урид апрелиин 26-да дүүргээ.

Апрелиин эсэс хүрэтэр ехэ хэмжээнэй элдэб зүйлнүүд, арадай хэрэглэлэй эд бараан түсэбһөө гадуур гаргагдаха юм.

Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ уялга дүүргэгдэжэ байнхай.

(ТАСС).

Залуу коммунистын габьяа

БРЕСТ. (ТАСС). Брест-Полесский-Каменная гэжэ участогта түмэр замай состав ёгаа түргэнөөр ябажа байгаа. Гэнтэ машинист Николай Маковский зам дээрэ бишыхан басаганай наадажа байхыень харажархёо. Поездын ябадал удаарууха бүхы оньһонуудай хэрэглэгдээшье һаань, басаган поезд хоёрой хоорондохи зай даншье дүтэхэнэ—оройдоол 150 метр болоод ябаба. Тиихэдэнь машинистын туһалагша Виктор Оксенчук паровозойнгоо толгойдохи табсан дээрэ буугаад нэгэ гараараа барюулһаа барьяад, нүгөөдэ гараараа доошонь һарбайжа басагые хажуу тээшэнь түлхижэ үрдеэ. Гэбэшье өөрөө тогтожо шадангүй мүн лэ хажуу тээшээ унаа.

Тиигэжэ жэл хахад наһатай Левченко абарагдаа. Виктор Оксенчук мүн лэ бүтэн үлөө. Энэ хадаа КПСС-эй гэшүүндэ кандидадаар Оксенчугай абтаһанай һүүлээрхи түрүүшын рейс байһан юм.

Вьетнам арадай үнэн зүб хэрэг илахал

Совет олониитын түлөөлэгшэд эб найрамдалай тала баридаг америкынхидтэй һаналаа нэгэдэжэ байһанаа апрелиин 27-до мэдүүлээ. Эб найрамдал хамгаалха советскэ комитедэй мэдүүлгэ соо иигэжэ тэмдэглэгдэнэ. Эб найрамдалые хүсэдэг тухайгаа президент Джонсоной олон тоото мэдүүлгэнүүдые хэһэн, болобошье, США-гай правительствэ Вьетнамда уршагта муухай дайн байлдаае үргэлжэлүүлжэл байһаар. Энэ ороной энгэй зониие алаха хюдаха ябадал үргэлжэлүүлэгдэһээр. ДРВ-тэй хэлсээ хэжэ эхилэлгые унжагайруулха һэдэлгэнүүд мүнөө үедэ хэгдэнэ. Вьетнамда американ эзэрхэг түримхэй ябуулгые дары түргэнөөр болюулха эрилтэ хэдэг совет хүнүүд, бүхы дэлхэйн олониитэ эдэ бүгэдэһөө уламжалан уур сухалаа хүрэхэ ёһоороол хүрэнэ.

Бэеэ даанхай байдалайнгаа, харин хамааралсалгагүйгөөр хуби заяагаа өөһэдөө шиидхэхэ эрхын түлөө тэмсэжэ байһан вьетнам арадай үнэн зүб хэрэг илаха гэжэ бидэнэр этигэнэбди. Юуб гэхэдэ, энэ тэмсэлынь дэлхэйн олониитын зүгһөө үргэнөөр дэмжэгдэдэг, тус дэмжэлгэ вьетнам тушаа Стокгольмдо һаяхан үнгэргэгдэһэн онсо яаралтай консультативна уулзалга дээрэ элеэр харагдаһан байна. Вьетнамда хэжэ байһан гэмтэ ябуулганууда зогсоохыень, ДРВ-гэй газар бүмбэдхэхэеэ болихыень дары түргэнөөр хэлсээ хэжэ эхилхыень өөрынгөө правительствые американ арад баадхажа шадаха гэжэ этигэжэ байһанаа һайн һайхан сэдьхэлтэ бүхы хүнүүдтэй хамта бидэнэр элирхэйлнэбди гэжэ мэдүүлгэ соо хэлэгдэнхэй.

УСТАВАЙ ЭРИЛТЭНҮҮДЫЕ ХАНАМЖАТАЙГААР ДҮҮРГЭХЭ

Партийна хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзалга дээрэ Михаил Иванович Калинин тон зүбөөр, тодорхойгоор иигэжэ хэлэһэн: «Хэрбээ таанар партийна взносоо саг соонь түлөөгүй хадаа, таанар парти тухай бодоногүйт, таанар партийна уялгадаа ёһо тэдыгээр хандаанат...»

Загарайн аймагай коммунистнууд партийна взносоо түлэлгэдөө ямараар хандананаб? Коммунистнуудай энэ уялгадаа харюусалгатайгаар хандалгын хажуугаар партиин зарим гэшүүд, гэшүүндэ кандидадууд взносоо саг соонь түлэнэгүй.

Партиин райкомой эмхидхэһэн шалгалта партийна взнос саг соонь түлэдэггүй ушарнуудые XXI партсъездын нэрэмжэтэ, «Гигант» колхозуудай, түмэр замай Горхон узелай, барилгын материалнуудай Загарайн участогай, Горхоной леспромхозой болон бусад ажахынуудай партийна организацинуудта элирүүлээ.

Партиин зарим гэшүүд ба партийна организацинуудай секретарьнар КПСС-эй Уставай наймадахи пунктые буруу ойлгожо, взносоо саг соонь түлөөгүй хүнүүдые хамтын суглаан дээрэ ганса гурбан һарын үнгэрхэдэ зүбшэн хэлсэхэ гэжэ тоолоно. Харин коммунистын шалтагаангүйгөөр взносоо нэгэшье һарада түлөөгүй хада тэрэниие партийна организаци зүбшэн хэлсэхэ эрхэтэй ха юм.

XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой партком хадаа отделенинүүдэй партийна организацинуудые тон муугаар хинана. Эндэ партийна взносоо болзорто саг соогоо түлөөгүй коммунистнууд олон. Парткомой секретарь нүхэр Н. Н. Мордовской өөрөөшье абажа байһан бүхы салинһаа взносоо түлэдэггүй байгаа гэжэ элирүүлэгдээ юм.

Заримдаа взнос партийна билетгүйгөөр абтана. Тиимэһээ мүнгэ түлэһэн тухайнь тэмдэглэл коммунистын билетдэ хэдэн һараар хэгдэдэггүй ушарнууд бии. Мүн взнос абаха зуураа, зарим секретарьнар партиин гэшүүнтэй партийна уялгаа дүүргэжэ, политическэ эрдэмээ дээшэлүүлжэ байһан тухайнь хөөрэлдэнэгүй.

Взнос түлэлгын хэр байһан тухай дүнгүүдые квартал бүхэндэ хамтын суглаан, парткомой зүблөөн дээрэ зүбшэн хэлсэхэ ёһотой байгаа. Иимэ зүбшэн хэлсэлгэ хүмүүжүүлхы, журам бэхижүүлхы, гүнзэгы удхатай бшуу. Зүгөөр тиимэ юумэн хэгдэнэгүй ха юм.

Н. КУЧУМОВ.

Загарайн аймаг.

Карл Маркс, Фридрих Энгельстэ памятник—Карл Маркс-Штадта Германиин Демократическа Республикын правительствоһаа бэлэг.

АДН-эй—ТАСС-ай фото.

ПРОЛЕТАРИАДАЙ ТҮРҮҮШЫН ГАЗЕТЭНҮҮД

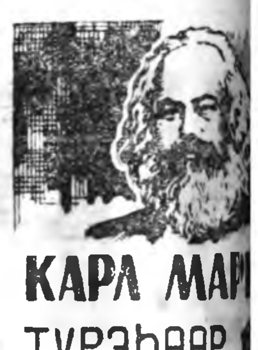

КАРЛ МАР[...]
ТҮРЭҺӨӨР [...]
ЖЭЛЭЙ О[...]

„К. Маркс, Ф. Энгельс ба газетэнүүд“ гэжэ номой хэблэгдэн гараһан т[...]

Засагаархидай һанаае газетэ бүри ехээр зобоодог байба. Газетын революционно-демократическа шэглэл тушаа министрнүүдэй Совет зүбшэн хэлсэхэ баатай болоһон юм. Энэ газетэ «Церковь-тэхи, гүрэн доторхи хараа бодолдо харша хараа бодол тарааха, тэдэниие һандаргаха, дураа гутаха ябадал гаргаха, гүрэнэй захиргаае, цензурые хорото сэдьхэлээр муушалха, Пруссидашье, Германидашье цензурын хэрэг эрхилдэг полициин ябуулгые наадалха, хани харилсаата гүрэнүүдые доромжолхо зорилготой хорото шэглэлтэ ябуулгаараа онсо илгарна» гэжэ президентдэ өөртэнь елидхээ. Акционернүүдэй онсо зүблөөн хэблэлэй ябуулга хизаарлаха эрилтэ табяа һэн.

Зүгөөр редакторынь буулта хэхэ, правительствада таарама удхатай болгохо мэтээр газетэеэ абарха хүсэлгүй байба. «...Иимэ оршон байдалда дурагүйтэһэн лээрэһээ эдүүсэдэг болооб,—гэжэ редакторынь бэшээ бэлэй.—Эрхэ сүлөөгэй түлөөшье дарлалта доро байха гээшэ жэрхэпитэй: шимдамаар сохилдохын орондо зүүгээр хадхалсаха гээшэ жэрхэпитэй. Нюур сахилга, тэнэг ябадал, бүдүүлиг ааша намда хашартай болошоо, тааралдаха, арга хурган бэдэрхэ, бусадай мэдэлдэ орохо, жэжэ божо халдалга бүхэниие тэсэхэ гээшэ намда хашартай болошоо» (К. Маркс, Ф. Энгельс. Зохёолнууд, 27 том, нюур 372).

Энэнь Энгельсын хэлэһэнэй ёһоор, «Германидахи үе-үе болоод гарадаг мүнөөнэй хэблэлэй эхи» табиһан «Политикын, худалдаа наймаанай, промышленностиин асуудалнуудые толилдог Рейнскэ газетэ» болоно. Энэ газетые эюун бодолой, политическэ, социальна дарлалтада эсэргүү тэмсэлэй орган болгоһон редакторынь Карл Маркс байгаа.

Ленинградай университедэй хэблэлэй газар К. Марксын түрэһөөр 150 жэлэй ойдо зорюулжа, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор Александр Бережнын «К. Маркс, Ф. Энгельс ба хэблэл» гэжэ ном гаргахань.

Маркс Энгельс хоёрой журналис намтарай бүхы үенүүд энэ ном соо харуулагданхай. Эдэнэр «Вперед!» газетын гол хүдэлмэрилэгшэд байһан, тэрэнь удангүй коммунис шэглэлтэй болоһон юм. Эдэнэр урда тээнь радикалнууд демократууд хоёрой хоорондо центрис хараа баримталдаг байһан «Немец брюссельскэ газетые» эмхидхэгдэжэ байгаа Коммунистнуудай союзай орган болгоо. К. Маркс, Ф. Энгельс үдэр бүри гараха «Шэнэ Рейнскэ газетэ» эмхидхэн байгуулаа. Тэрэниие В. И. Ленин «революционно пролетариадай эрхим жэшээтэ орган» гэжэ нэрлээ һэн. (Ленин, Зохёолнуудай түгэс суглуулбари, 26-дахи том, нюур 83).

«Шэнэ Рейнскэ газетэ» шэнжэлэгшын гол анхаралда абтаһан юм. «Уншагшадай бүхы эрилтэнүүдые... хангажа (том 5, нюур 9) шадамаар олон корреспондентнүүдые Маркс Энгельс хоёр хайшан гээд бии болгооб; «ямар нэгэн орон доторхи демократиин хэрэгтэ алба хэхын» тула (том 5, нюур 5) тэдэнэр хилын саанахи демократическа органуудтай хайшан гээд холбоо барисаа тогтоодог байгааб; буржуазида эсэргүү, правительствын антидемократическа ябуулгада эсэргүү, эбсэгшэдэй нүлөөн доро байһан зониие өөрынгөө талада оруулхын түлөө тэмсэл хэхын тула нюуса бэшэ газетын хуудаһанууд яажа хэрэглэгдэдэг байгааб гэжэ харуулна.

Өөһэдынгөө гол хараа бодол нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхын, шэнэ уншагшадые элсүүлхын тула «Шэнэ Рейнскэ газетэдэ» толилогдоһон Марксын үмөөрэлгын үгэнүүдээр, сүүдтэ дуудалганууд тухай, сүүдэй заседанинууд тухай тоосоонуудаар демократическа гүримүүдэй түлөө бодото революционно ёһоор тэмсэхэ зам заахын тула Маркс, Энгельс газетыень сүүдлэлгыешье хэрэглэдэг байгаа гэжэ ном соо мэдээсэгдэнэ.

«Шэнэ Рейнскэ газетэ» арад ниитые эмхидхэлгын түб хайшан гээд болоһон тухайдань ном соо хэлэгдэнэ. Эндэ, редакциин байранууд соо Коммунистнуудай союзай хүтэлбэрилэгшэд суглардаг. Маркс, Энгельстэй нэгэ һаналтанай олон шухала уулзалга, хөөрэлдөөнүүд эндэ болодог байба.

Нютагуудтахи эмхинүү[...] тухай тоосоонууд энд[...] байгаа. Хүдэлмэри хай[...] ябуулхаб гэһэн зааба[...] дэһээ үгтэдэг һэн.

Тиин правительств[...] эсэсэй эсэстэ түс газет[...] жэ ороһон юм. Энэ ном[...] һүүлшын, улаанаар ба[...] номертой танилсуулна.

«Бии байгаа полити[...] гуулалтын үндэһые сү[...] гаха» (том 5, нюур 24[...] хэблэлэй зорилго болоно[...] дээрэ хэлэһэн үгээ Ма[...] һүүлшын номер соо ба[...]

Коммунистнуудай со[...] шэнэ орган болохо «Шэ[...] газетэ, Политико-эк[...] шэнжэлэл» гэжэ журна[...] шье К. Маркс, Ф. Энге[...] зорилго табиһан юм.

Олохон оронуудай га[...] эльгээгдэһэн бэшэгүүд[...] ингэжэ мэдээсэһэн бай[...] налай зорилгонуудайнь[...] гэхэдэ, „Neve Rheinis[...] [...] -ын гаралгые [...] люулһан сагһаа хойшо[...] үеые хэдэ хэдэн шан[...] соо харуулха шухала ба[...] 7, нюур 1).

Маркс Энгельс хоёр [...] налые «олониитын бол[...] гэлжын, гүн ехэ нүлөө [...] орган болгохо болол[...] Шэнэ журналайнгаа о[...] хэблэгдээгүйшье һаань[...] хуудаһануудта өөһэдын[...] хэдэн ехэ зохёолнууд[...] үрдиһэн юм.

Маркс Энгельс хоёрой[...] ажал ябуулгань тэд[...] гүүлһан, хүтэлбэрил[...] нүүдээр хизаарлагда[...] зохёолнууд Германиин[...] Холбоото Штадуулай, [...] Франциин, Италиин, [...] хүдэлмэришэнэй газет[...] лэгдэдэг байгаа гэжэ [...] мэдэнэбди.

Александр Бережны[...] Маркс Энгельс хоёрой [...] баян дүй дүршэлтэй та[...] журналистика халаа у[...] дын пролетариадай во[...] лон багшанарай дайшал[...] гынь яагаад болооб гэжэ[...]

Анатолий ЛЮБАРС[...]

(А[...]

ДҮРБЭН ШУХАЛА АСУУДАЛ

Хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ эрдэм наука түрүү дүршэл хоёрой бата нэгэдэлэй тон ехэ удха шанартай байһаниие КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленум тэмдэглэһэн байна.

Хүдөө ажахын мэргэжэлтэд бии байгаа нөөсэ хүсэнүүдээ, арга боломжоёо зүбөөр хэрэглэжэ, орооһо таряанай ургаса нилээд дээшэлүүлхэ гэһэн харюусалгатай асуудал табигдана.

Энэ статья соогоо Хүнтэйн талада хэдэн жэлдэ таряа ургуулхадаа хэһэн ажаглалтанууд дээрээ тогтоһуу.

Баргажанай аймагай колхоз, совхозууд Хүнтэйн 60 мянган гектар газарта орооһо таряагаа ургуулна. Энэ тала хүнгэн хүрьһэтэй. Хүрьһэнэйнь һалхинда үлеэгдэжэ муудана. Хүнтэйдэ 117 үдэр соо ургамалай ургахаар дулаан байдаг. Жэлдээ эндэ 170—190 миллиметр шииг нойтон ороно.

Урдань Хүнтэйн таряашад «дээрэһээ» захиргаанай ерэхэдэ таряагаа таридаг байһан. Тиихэдэ үйлэдбэриин управлениин мэргэжэлтэд таряа эртэ тарюулхаяа оролдогшо бэлэй.

Мүнөө эндэхи механизаторнууд таряа тариха болзороо өөһэдөө гаргана. Тэдэнэр дулаарһанай һүүлээр, хүрьһэнэй шииг нойтоёо алдаагүй байхада тарилгаяа эхилдэг болонхой. Жэл бүри тарилга ондо ондоо болзорто эхилдэг байна. Тарилгада урид гаргагдаһан болзор гэжэ байхагүй. Юуб гэхэдэ, жэл бүри эртын гү, али оройн хабар болоно бшуу.

Шэниисэ **май һарын хоёрдохи хахадта тарихада** яһала зохид гэжэ һүүлэй жэлнүүдэй ажаглалтанууд харуулаа. Майн 16—18-да шэниисэ тарихада ургасань һарын эхиндэ тариһанайхида орходоо гектарай 2,5—2,7 центнерээр ехэ байһан.

Тарилга саг болзор соонь үнгэрөөбэл, таряанай ургаса нилээд дээшэлүүлжэ болоно гэжэ туршалга, ажаглалтанууд харуулаа.

Гадна гектарта таригдаха үрэһэнэй хэмжүүр олохо гээшэмнай шухалын шухала асуудалнуудай нэгэн болоно. Зүгөөр зарим ажахынуудай мэргэжэлтэд энэ асуудалда хайша хэрэг хандадаг байна.

Һаяшаг үнгэрһэн республикын агрономуудай зүблөөн дээрэ «Онохойская-4» гэһэн сортын шэниисэ гектарай 2—2,4 центнер тариха гэжэ хэлсэгдэһэн байгаа. Теэд нэгэ гектарта гү, али нэгэ дүрбэлжэн метр газарта хэды үрэһэ тарина, эды шэнээн газарһаа хэды хоолос абана гээшэбибди. Энэ сортын 1000 орооһон 30—35 грамм шэгнүүртэй байдаг. Гектарта 200 килограмм орооһо таряа һаа, гектарай 6,5—7 миллион, дүрбэлжэн метртэ 650—680 орооһо гаргаха болонобди. Энээнһээмнай дүрбэлжэн метр газарта шэниисын 300—400 эшэ бултайна. Хараад үзэхэдэ, тариһан орооһоноймнай хахадынь урганагүй. Һайнаар үтэгжүүлэгдэһэн, шииг нойтотой газарта нэгэ орооһо тарибал, хэдэн хоолостой шэниисэ ургуулжа болоно. Гектарта хэды шэнээн орооһо тариха байһанаа элирүүлхэһээ урид хүрьһэнэй хэр зэргэ шииг нойтотой байһаниие хараадаа абаха хэрэгтэй.

Манай эндэхи шииг нойто багатай хүрьһэндэ орооһо тариха хэмжүүрые дээшэлүүлхэдэ, шэниисэ ехэл үсөөн бултайдаг, үсөөн хоолос үгэдэг байна. Иимэл дээрэһээнь шииг нойто багатай Казахстанда, Дунда Азида гектарай орой 0,8—0,9 центнер орооһо таридаг. Харин шииг нойтоор элбэг хара хүрьһэтэ зоныг районуудта гектарай 2—2,5 центнер орооһо таридаг байна. ВНИИЗХА-гай хүдэлмэрилэгшэд гектарта 110—130 килограмм шэниисэ тарихада ашаг үгэсэ ехэтэй гэжэ тоолоно. Гектарта 3,2—3,5 миллион орооһон таригдана гээшэ.

Гектарта 110—130 килограмм үрэһэ тарихада зохид гэжэ Хүнтэйн үнинэй таряашад хэлсэдэг. Үнэхөөрөөшье 1947 ондо гектарай 110 килограмм шэниисэ тарихадань, гектарай дунда зэргээр 25—30 центнер ургаса абтаһан байна.

Энэ асуудалаар би табан жэл соо һонирхожо, ажаглалтануудые хэнэб. 1963 ондо Хүнтэйн 70 гектар газарта гектарай 100 килограмм шэниисэ тариһамнай гектарай 12 центнер ургаса абтаа һэн. Харин энэ полиин хажуудахи 100 гектар газар дээрэ гектарай 186 килограмм орооһо хаяхадамнай, ургасань гектарай 9,5 центнер байһан юм.

Гурбан жэлэй саада тээ нүхэр Зверьковой бригадада 50 гектар газарта «Онохойская-4» сортын шэниисэ гектарай 95 килограмм тарихадамнай, гектарай 18,5 центнер ургаса абтаа һэн. 1966 ондо нүхэр Толстихинай бригадада 45 гектарта шэниисэ таряа бэлэйбди. Тиихэдэ бидэ гектарта 100, 140, 180 килограмм үрэһэ тарихадамнай, гектарай 10,7; 12,5; 16,6 центнер ургаса хуряагдаа. Хараад үзэхэдэ, гектарта 100 килограмм үрэһэ тариһан газарһаамнай эгээн ехэ ургаса абтаһан байна.

Нёдондо энэ бригадада баһал гектарай 100, 140, 180 килограмм үрэһэ тарижа туршалгануудые хэхэдэмнай, гектарай 25,3; 24,7; 19,2 центнер ургаса абтаа. Гектарта 100 килограмм орооһо тариһан газарһаамнай 5,1 центнерээр ехэ ургаса абтаһан байна.

Гектарта ехэ орооһо таридаг болохо бүри хэдэ мянган центнер орооһон газарта хии орожо һалана, таряалангай ургаса доошолно гэжэ туршалганууд баримтална. Иимэл дээрэһээнь агроном бүхэн ямар полидоо хэды шэнээн орооһо тариха байһанаа урид мэдээд байха зэргэтэй.

Орооһо таряа хэрээһэлэн, нарин зуруудаар таридаг. Таряа хэрээһэлэн, нарин зуруудаар тарихада ехэл һайн гэжэ тоологдодог. Теэд энэ юугээрээ һайн гээшэб? Таряа ингэжэ тарихада орооһон нэгэ жэгдээр тараагдана, ургамал нэгэ жэгдээр бултайжа, бог үбһэ ургуулнагүй, хүрьһэндэ шииг нойтоо баригдана.

Зүгөөр таряа хэрээһэлэн тариhада юрын аргаар тариһанда орходоо хоёр дахин ехэ гаргаша гаргагдана, тарилга баһал хоёр дахин удаан саг соо үнгэрнэ. Таряа ингэжэ тарихада ургасань гаргашануудаа харюулжа шаданагүй. Таряа нарин зурууд болгон тарихада, орооһон хүрьһэндэ һайнаар оруулагданагүй. Юуб гэхэдэ, нарин зуруудаар таряа таридаг сеялкэнүүд орооһо 23 градус һөөлжүүлэн гоожуулна бшуу. Энээнһээ боложо тарян нэгэ жэгдээр бултайдаггүй байна. Энээн дээрэһээнь ургаса доошолно.

Харин юрын сеялкээр тарихада орооһон хүрьһэндөө һайнаар булагдана. Гадна таряа ингэжэ тарихада гаргашань доошолно, тарилга богони болзор соо үнгэрнэ. Ургасань хэрээһэлэн, нарин зурууд болгон тариһанһаа бага бэшэ байдаг.

Тарилгын һүүлээр газар тэгшэлхэдэ ургаса нилээд дээшэлдэг байна. Аймагай ажахынууд һүүлэй жэлнүүдтэ таряа тарихадаа, сеялкынгээ хойно модон катогуудые шэрэжэ газар тэгшэлдэг болонхой. Иимэ катогууд 25—30 сантиметр бүдүүн модоор хэгдэдэг. Иимэ катогуудые Хүнтэйн таряалан дээгүүр мухарюулхада ямаршье туһа үгэдэггүй, харин тойбо татадаг байна. Юуб гэхэдэ, иимэ катогуудые мухарюулхада хүрьһэнэй шорой бутаргагдажа, һалхинда абтахадаа бэлэн болоно. Иимэл дээрэһээнь Хүнтэйн таряалан дээрэ араатай катогуудые мухарюулхада һайн.

Хүнтэйн эрхэ байдалда таряа һайнаар ургуулха гээшэмнай бэрхэтэйхэн хэрэг. Иимэл дээрэһээнь аймагаймнай ажахынуудай агрономууд түс түстаа туршалгануудые хэжэ, өөһэд өөһэдынгөө һанамжа дурадхалнуудые хэлэхэл байха аабза гэжэ найданаб.

Б. ГОМБОЕВ,
Хурамхаанай совхозой главна агроном, Буряадай АССР-эй габьяата агроном.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Егнин ЕНДЫПОВ.

АЖАЛША БҮЛЭ

ТАЛЫН харгыгаар үшөө боро хараан байхада халтар хара нохой дахуулһан сагаан моритой хоёр хүнэй дугшуулжа ябахыень ходо харахат. Эдэмнай үнинэй луговодууд Егнин Ендыпов Мыдэгмаа Дампилова хоёр гээшэ. Тэдэнэр һаяхан гаража байһан хабарай наранай элшэ туяатай уриһандаhандал, байд гээд лэ гэдэргээ, зүүн зүг тээшээ хараад абана.

— Үһэмнай халижа гарашоогүй юм аа гү, Егнин? Яаруулал даа морёо.

— Бараг ха ёһотой, үсэгэлдэр һайса ханааблаа һэм,—гээд Егнин морёо шабхуурдахадань, тэрэнь даб гээд соёрон хатарна.

Уданшьегүй Шэбэртын сабшалан хүрэжэ ерэбэд. Егнин үбгэжөөл һард байса түргэхэнөөр тэргэһээ бууһаар: «Мыдэгмаа ханаабайнгаа эхи хараад ерэл даа» гэжэ хэлээд, хүрзэ, лоомоо тэргэһээ буулгана. Егнин Ендыпов нюргаар набтаршаг аад, нарин хара шарайтай номгон даруу хүн. Мүнөө жара гараад ябана гэхээр бэшэ, солбон шуран, бэрхэ зангаараа.

Жара наһан соогоо гаталжа гараһан замынь ехэ, хэзэгүй ажалынь үгы. Бүхы наһан соогоо хүдөө ажахыда хүдэлжэ ябана. Колхозой түрүүлэгшэшье, бригадиршье ябажа үзөө. Хаанашье ажаллахадаа ниитынгэ баялиг арьбадхажа, эдиин амгалан һуухые хүсэдэг. Теэд хүдэлхэ ёһотой халаа иигэн тиигэн хүдэлдэг хүн бэшэ, харин даалгагдаһан ажалдаа шуналтай, зүрхэ сэдьхэлээрээ хандажа, бүхы мэргэжэл шадабаряа гаргадаг заншалтай.

Тиимэһээ совхозойнь хүдэлмэришэд, илангаяа малшад болон һаалишад магтан хөөрэдэг байха юм. Егнин үбгэжөөлые магтаншьегүй байхын аргагүй. Ажалша бэрхэ хүн зоноойнгоо магтаал юрөөлдэ хэзээдэшье хүртөөд байдаг. Ушарынь энээнһээ түрүүндэ Үдын совхоздо сабшалан һайжаруулха тухай һанаагаа табидаггүй шахуу байгаа. Энээн дээрэһээ боложо, хэдэн зуугаад гектар сабшалангынь шугы бурганһанда дарагдажа, лошо болдог болоһон. Тиимэһээ мүртэй ургаса абадаггүй дээрэһээнь саг үргэлжэ үбһэ тэжээлээр дуталдажа, адууһа малынь турадаг, гарзадаг бэлэй. Үшөө тиихэдэ зундаа хэдэн зуугаад модоной газарта үбһэ сабшажа, тэрэнээ түхэреэн жэл соо зөөжэ хэды зободог байгаа гээшэб.

Эгээл иимэ хэсүү бэрхэшээлтэй үедэ Егнин Ендыпов түрүүтэй хэдэн үбгэжөөлнүүд луговодоор хүдэлхэ гэжэ шиидээ һэн. Тэрэ гэһээр арбан зургаан жэл үнгэрөө. Энэ үе соо яһала ехэ ажал хэжэ, сабшалангайнгаа ургаса нилээдгүй дээшэлүүлжэ шадаа.

Энэ нүхэрэй даажа абаһан Шэбэртын, Бүтүүгэй сабшалангһаа урдань гектарай дунда зэргээр 3—4 центнерһээ дээшэ үбһэн абтадаггүй һэн. Теэд энэ сабшаланда дүтэхэнэ Шэбэртэ гэжэ горхон урдадагшье һаа, намар, хабарай сагта үерлэжэ һабһараа халитарна урдаад, зундаа шэргэшэдэг һэн тулада, бийратай туһа хүргэдэггүй бэлэй. Тиимэһээ нэн түрүүн Шэбэртэ горхоной һубаг ханааб заһабарилжа, тэрэнэй уһаар нуга сабшалангаа уһалха гэжэ шиидэһэн юм. Үбэлдөө хэдэн мянгаад кубометр мүльһэ хүргэжэ, гурба дахин сабшалангаа уһалдаг болоо һэн.

— Уһан байнал гэжэ сабшалан уһалжа болохогүй. Эндэмнай шадабари хэрэгтэй,—гээд Егнин Ендыпов хөөрөөгөө эхилнэ.

— Хабартаа гурба дахин уһалжа, наг шэбхэ гаргахадамнай, үбһэ ногоонойнь ургаса эрид дээшэлһэн юм.

Хэнэйшье мэдэһээр, тэрэ үедэ наг шэбхэ сабшалан дээрэ гаргажа үтэгжүүлхэ тухай һанаагаа ехээр табидаггүй байгаа. Бульдозер, автопогрузчик гэхэ мэтын оньһон машинашье хомор һэн. Егнин Ендыпов өөрынгөө хани нүхэр Мыдэгмаатай сугтаа мори унаагаар шэбхэ зөөжэ эхилбэ. Эдэнэртэ 143 гектар сабшалан даалгагданхай. Тэрэнэйнь 60-аад гектар газар үтэгжүүлэгдэнхэй. Һаянай машинын хүсөөр хэдэн зуугаад тонно шэбхэ гаргаа. Урзанда 1000 тонно шэбхэ гаргажа тараагаа. Үнгэрэгшэ намартаа миин һуугаагүй, өөрынгөө хүсөөр 200 тонно шэбхэ гаргажа урдиһэн байна. Үбэлдөө Шэбэртэ горхоной эхиндэ хоёр газар тошо халяажа, 150 мянган кубометр мүльһэ хүргөө һэн.

Егнин Ендыпов шэбхэ гаргаха, тарааха өөрын дүй дүршэлтэй.

— Үтэг хэхэдээ гектарта 40—50 тонно хүрэтэр шэбхэ тараагдана. Жэл бүри 10—10 гектарта үтэг хэжэ, Бүтүүгэй 63 гектар сабшалан һайнаар үтэгжүүлжэ, ургасыень нилээд дээшэлүүлээбди. Морёор, трактораар шэбхэ гаргаад обоолдогби. Тиигээгүй һаа, ургасада хэрэгтэй зүйлнүүдынь һалхинда хиидэжэ, шэбхэһээ ямаршье туһа болохогүй. Тиимэһээ шэбхэеэ уһанда дэбтээгээд, тэрэнэй шүүһээр сабшалан уһалхада ехэл туһатай. Ургасань жэгдэ һайн байдаг,—гээд Егнин Ендыпович шара улаан сайдал болоһон уһан тээшэ заана.

Мүнөө Бүтүүгэй, Шэбэртын сабшалан танигдахаар бэшэ болоо. Хэдэн арбаад гектар газар шугы бурганһанһаа сэбэрлэгдэжэ, үрэжэлтэй һайн сабшалан болгогдоо. Зундаа үбһэ хуряалгын үедэ энээ руу ябахада талагүй гэхээр хэдэн арбаад томо гэгшын һүринүүд тобойлдон харагдаха.

Урзанда гектарай дунда зэргээр 16 центнер үбһэн абтаһан байгаа. Харин үнгэрэгшэ жэлдэ 18 центнертэ хүргэгдөө. Нэгэ жэлэй туршада хоёр центнерээр үлүүлэн хуряагдаһан болоно.

Биднэй хөөрэлдэһөөр байтар Мыдэгмаа Дампилова энеэбхилһээр дүтэлжэ ерэбэ.

— Уһаншье һайн ябана, ханааб зүбшөөһөөр ерэбэб. Мүнөөдөө һабаһаа халижа һатараагүй байна.

— Бишни хэлээ һэмнайб даа.

— Баһал шалгаагүйдэмнай аргагүй ха юм даа. Ехэ хүсэтэйгөөр урдана. Ингэһээр хүрэжэ ерэхэнь.

— Эдеэлжэ ерэхэмнай бэшэ гү?—гээд Егнин тэнгэри өөдэ хараад абана. Үүлэгүй сэлмэг огторгойгоор туларһан үдэшын наран Хан-Жаргалангай орой дээгүүр элшээ сасаһаар орохо тээшээ дүтэлэн улайрна.

— Үглөөдэртөө эртүүр ерэе. Минеральна үтэгжүүлгэ сүршэхэ сагнайшье дүтэлөө. Хожэмдоо һаамнай газар гэдээд, тракторай ябахаар бэшэ болохо,—гэжэ Мыдэгмаа хэлээд, мориной жолоо тайлана.

Мыдэгмаа хэзэтэй 1952 онһоо хойшо луговодоор хүдэлнэ. Энэ үе соо газарай ашаг шэмэ, үбһэ ногооной шанар шэнжэ табан хургандаал эли мэдэхэ болоо.

— Минеральна үтэгжүүлгэ гүйһатайл шүдхэр байна. Ургасань хоёр дахин дээшэлнэ. Минеральна үтэгжүүлгэ хэбэл, шииг тэй газарта ханаабаараа уһалха хэрэгтэй. Хуурай газарта миин сүршэжэ болохогүй. Ногоониинь үндэһөөрөө һалашадаг байна.

— Энэ жэлдэ гектарай хэды центнер үбһэ ногооной ургаса абахаар хараалаанхайбта?

— Дунда зэргээр гектарай 18 центнер үбһэн абта[...] Ендыпов баяртайгаа[...]

— Зарим газарһа[...] центнер гараха бай[...] маа Дампилова даб[...]

Гектарай 18, зари[...] 40 центнер. Энэмнай[...] Нёдондо 143 гектар[...] центнер үбһэн абтаа[...] аймагай Үдын совхоз[...] дууд даалгагдаһан га[...] эды шэнээн үбһэ хүр[...] ямар һайн байгааб[...] ойройдоошье дүтахагүй[...] совхоздо оройдоо 2-[...] шимэрхүү амжалта [...] сабшалангаа үтэгжү[...] жэлдэ үргэн дэлгэс[...] гаргагдажа байна. Хо[...] шада 11 000 тонно [...] түсэблэнхэй. Мүнөө [...] шэбхэ зөөхэ түсэй[...] Энээнһээ гадна, сов[...] нүүдэй отаранууд[...] дал хашаагай шэб[...] трактораар халалан [...] на.

Егнин Ендыпов Мы[...] лова хоёрой һүбаг[...] уһанай урасхал Үды[...] сабшалангаар эгээл[...] дундаа дэлгэржэ б[...]

Ц-Д. [...]

...ОНОЙ ЭТИГЭЛ НАЙДАБАРИ ...ҮНДЭТЭЙ, ХАРЮУСАЛГАТАЙ

...ФСР-эй Верховно Со... һунгахаһаа түрүүн... зоной зон намайе ню... һунгажа. этигэл ...дэг һэн. Россин за... зургаанда өөһэдынгөө ...һунгаха болоод байха... нүхэдэйнгөө ми...дахада, харюу болго... оложо ядан, бахар... хэзээшье мартаха...

...һаа, 16-һаа хамтын ...рин дүрбэн жэлдэ та... ябахадаа, үнэн ...зоной һайшаалла ...һэн нүхэдэйнгөө ...хүмүүжэжэб гэжэ хо... Тиимэһээ арадай ...нэрэ хүндэеэ нэн ...ажалайнгаа саашан... харюулха гээшэ нан... болоно.

...һаалинша нүхэдтэеэ ...байдаг һүнэй фермэ ...гансашье Байгалай ...бэшэ, мүн бүхы ...аймагта һү һаалиараа түрүү зэргэдэ гараа һэн. Энэ оной гурба һарын туршада һаалишан бүхэмнай 9—9 мянган литр һү һааха даабаритай аад, тэрэнээ 2—3 мянган литрээр үлүүлээ. Фермэ дээрэхи хүшэр хүдэлмэреэ бүхыдэнь оньһожоруулха гэһэн үүсхэл манай фермынхид аймаг соогоо түрүүлэн бэелүүлжэ, тухандань хүргөөбди. Электрын хүсөөр үнеэлээ һаанабди. хашааһаа наг шэбхэ гарганабди. малдаа тэжээл зөөнэбди. Манай Нюки тосхондо ондоо ажахынуудай фермые даагшад, һаалишад байд гээл лэ айлшалжа, фермымнай хүдэлмэритэй танилсана, семинар, һуралсал үнгэргэнэ. Бусад нүхэдэй халан абамаар һайн юумэ хэжэ байнабди гэжэ сэдьхэхэдээ, улам зоригжон хүдэлхэ дуран хүрэнэ.

Шэнэ табан жэлэйнгээ түсэбые Владимир Ильич Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ болзорһоонь урид дүүргэхэ зорилготойгоор манай фермын һаалишад, малшад ажаллажа байнхай. Тиихэдээ үнеэн бүхэнэй ашаг шэмэ эрид дээшэлүүлжэ, һүнэй өөрынь үнэ сэн хямдаруулха, сагаан эдеэ элбэгжүүлхэ, түгал абаха даабаряа болзорһоонь урид дүүргэхээр шиидэнхэйбди.

Би һү һааха табан жэлэйнгээ түсэб нэгэ жэлээр уридлаха уялга абанхайб. Хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ гэжэ бүхы хаба шадалаараа тэмсэнэб.

Даадаг гол ажалаа амжалтатайгаар ябуулха, граждан уялгаяа жэшээтэ һайнаар дүүргэхын хажуугаар, депутат хүн арадай албатан байһан үүргэеэ оролдосотойгоор бэелүүлхэ хүндэтэ уялгатай.

РСФСР-эй Верховно Соведтэ намайе һунгаһан округто Буряадаймнай республикын Байгал шадарай бүхы (Ахые тоололсон) зургаан аймагороно. Эды ехэ газар дээрэ ажаһуудаг, ажалладаг һунгагшадайнгаа хэрэг: хүдэлмэри, ажаһуудал, эрилтэ хэрэгдэмжыень мэдэхэ, хэрэгтэй газартань туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлхын тула һунгагшадтаяа харилсаа холбоогоо улам һайжаруулха элдэб онол арга хэрэглэгдэнэ.

Депутат уялгаяа ямар зэргээр бэелүүлжэ байһан тухайгаа ажалшадай суглаанууд дээрэ тоосодог, түлөөлдэг Соведэйнгээ ажал ябуулга, зорилго тухайнь элидхэдэг, һунгагшадай дурадхал, захиануудые сонсодог гурим һунгуулиингаа округуудта депутадуудай эмхидхэдэг хүдэлмэриин гол шэглэл болоно. Үбэлжэлгын харюусалгатай үедэ хэды сүлөөгүй шэнги байгаашье һаа, февралиин хуушаар Түнхэнэй, Ахын аймагуудай һунгагшадтай уулзажа, тоосоогоо хэжэ ерээ һэм. Баргажанай аймаг ошохоор бэлдэжэ байнаб. Һунгуулиингаа округой дүтын нютагуудаар нэгэ, хахад үдэрөөр ябаад, хэрэг бүтээгээд ерэхэ ушар гарадаг ааб даа.

Тэсгэн Түнхэнөөр ябахадаа, «Восточные Саяны», «Сибиряк» колхозуудай һаалишадтай хөөрэлдэхэдэ ехэ һонин, хэн хэндэмнай тон туһатай байгаа. Өөрынгөө фермын байдалһаа баримта дурдахадам, һаалишадай хүдэлмэри хүнгэдхэхэ, ажалайнь эмхидхэл һайжаруулха тодорхой дурадхалнуудые хэлэхэдэм, Түнхэнэй ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд анхаралдаа абаа, хэрэглэжэ эхилээ гэжэ дуулахадаа ехэ баясааб. Мүн халан абалтай юумэ хаража ерэһэнээ суг хүдэлдэг һаалишадтаа хөөрэһэн, хэдэ хэдэн дүй дүршэлыень һайшааһан байнабди. Адли мэргэжэлтэй аад, ондоо тээ, өөрсэ эрхэ байдалда ажалладаг хүнүүдэй харилсан ябалсадаг, дүй дүршэлөө мэдэлсэдэг байгаа һаань, хамтын хэрэг улам урагшатайгаар ябаха һэн гэжэ һанагдана. Энээн тушаа дэлгэрэнгыгээр тогтобол, хэлэлтэй, дурадхалтай юумэ олон. Харин би мүнөө эндэ, һунгуулиингаа округто ябуулдаг хүдэлмэри тухайдаа хөөрөөнһөө хадуурхагүйн тула тэрэнээ саашань үргэлжэлүүлһүү.

Һунгагшадай этигэл найдабари харюулха ябадал нэн түрүүндэ тэдэнэрэй дурадхал, захиануудые хэр зэргээр дүүргэжэ байһааршни сэгнэгдэдэг. Тиимэһээ ажалшадай эрилтэ бүхэндэ (ехэ, багашье байг) халуунаар хандажа, түргэн харюу үгэхэ гурим ёһые депутат бүхэн хуулишалан сахиха болоно.

Зарим дурадхал, һанамжанууд тушаа зохихо ажахы, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдтэ дамжуулхада, түргөөр хэмжээн абтажа, дүүргэлтэ болодог. Жэшээлэн дурдабал, Кабанскын олохон һуурин тосхонуудаар автобусуудай зогсодог газарта һалхи, хүйтэнһөө шэбээлхэ һарабшабудка үгы гэжэ нёдондо гомдол ороо һэн. Энэ асуудалаар аймагай ДЭУ-дэ хандахадам, удангүй ажалшадай гүйлтэ дүүргэгдээ бэлэй.

Хэды сүлөө тухагүйшье һаа, нэгэ заб оложо, тэмдэг гүйлтэ эльгээхэ, телефоноор хөөрэлдэхэ, эмхи зургаануудаар өөрыншни ябажа бүгээхэ хэрэгүүд баһал гарадаг ааб даа. Нёдондо Ахын аймагай бүлэг һунгагшад Орлик тосхондоо бодхожо байһан соёлой байшангые хушаха шифер ололсожо үгыт гэжэ хандаһан юм.

Тэрэ үедэ тиимэ хушалтын материал тон хомор үетэй байгаа. Тимлюгэй шиферэй заводой директортэ ошожо, Ахын аймагайхидай гүйлтэ аргаа олоожо дүүргэхыень гүйһамни. Орлик руу уданшьегүй шифер ябуулагдаһан юм.

Ажалшадай захяа, һанамжануудые бэелүүлхын түлөө РСФСР-эй дээдын засаг зургаануудта зууршалга хэдэн дахин хэһэн, хангалтатай харюунуудые абаһан байнаб.

Захяа эрилтыетнай дүүргэхые оролдохо гэжэ һунгагшадаа найдуулбал, хэды бэрхэшээлнүүдэй дайралдабашье, хэлэһэндээ заатагүй хүрэхые хүсэхэ ёһотой. Тиигэзгүй һаань, депутадтаа зоной этигэл бууража магад шуу. Иимэ аягүй байдалда орохогүйн тула дээдын, нютагай Соведүүдэй гэжэ илгаагүй бүхы депутадууд һунгагшадайнгаа найдабари дүүрэн харюулхые оролдодог, оролдохошье байха гэжэ этигэнэб.

Һунгагшадтаяа халуун барисаатай байха гээшэ гансал захяа, дурадхалнуудай дүүргэлгээр хизаарлагдаха бэшэ ааб даа. Депутат бүхэн һунгуулиингаа округтохи ажахын, соёл гэгээрэлэй хүгжэлтые, улад зоной б...далые ходо һонирхохо, нютагай ямар нэгэ шухала асуудал шиидхэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаададсаха зэргэтэй.

Тиин би һунгуулиингаа округ...хи зургаан аймагай туд бүриинь байдал юрэнхыгээршье һаа мэдэдэг байхын тула аймагай газетэнүүдыень абадаг болонхойб. Тэрэнһээ гадна, аймагуудай эмхи зургаанудтай, һунгагшадтаяа телефоноршье хөөрэлдэдэгби. Минии нэрэ дээрэ ерэһэн бэшэгүүдые бүридхэдэг тусгаар дансатайб. Ороһон бэшэг бүхэндэ харюусадагби. Ушар байдал тухайдаа өөрөө нюураарал хөөрэхые хүсэһэн хүнүүд гэртэм ерэдэг. Эдэ бүгэдэндэ ехэ саг хэрэгтэй ааб даа.

Гүрэнэй засагай зургаануудай хүтэлбэрилхы, хүмүүжүүлхы үүргэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ парти, правительствамнай саг үргэлжэ анхарал хандуулна. Сельскэ, поселково Соведүүд тухай һаяхан гараһан шэнэ Дүрим тиимэ анхарал оролдолгын элитэ гэршэ болоно. Арадай түлөөлэлгэтэ засаг—Совет бүхэнэй ажал ябуулгые улам һайжаруулха хэрэгтэ бидэнэр депутадуудай һунгуулиингаа округуудта ябуулдаг хүдэлмэри ехэ удха шанартай.

А. БОЯРШИНА,
РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат, Кабанскын аймагай Байгалай совхозой һаалишан.

...ВЕТ ЗАСАГАЙ ...ҮДӨӨДЭХИ ...ҮРГААНУУД

...рховно Соведэй Пре...нистрнүүдэй Совет ...путадуудай сельскэ ...Соведүүдэй хүдэл...хала шиидхэбэри ...засагай зургаа...урда урдынхиһаа ...ад, материальна ...һайн болобо.

...ическэ, экономиче...жабайдалда сельскэ, ...едүүдэй дүүргэдэг ...мэдэрхын тула ...элн эли болохо гэ...доро байдаг нютагай ...эй хүн зоной хаха... тарияашад, хэдэн ...хүдэлмэришэд, ал...һуудаг юм.

...орондо ажаһуудаг ...ютагай нэгэ миллион ...эрэшүүл ба эхэ...жэнтын, адли эр...сэхэ дуугаа үгэл...сельскэ, поселково ...гарданхай.

...лково Соведүүдэй ...дээрэ гүрэнэй хү...предприятинууд—12 ...мүн 36 мянган ...ото промышленна ...хүдөө нютагуудай ...манай, социально-...соёлой эмхи зургаа...байдаг.

...елково Соведүүдэй ...дээрэ хүдэлжэ бай...эмхинүүд тэдэнэй ...гэн болоно. Эндэ ...нэб гэхэдэ, түб...тийна эхин орга...союзай коллекти... эд хэрэглэгшэдэй ...бусад һайн дура... тухай хэлэгдэнэ.

...ово Соведүүд оло...гшадтаяа хэр зэр... арад зонойнгоо ...ажалай эдэб...мараар хэрэглэ...бүхы ажал ябуул... нүлөөн дулдыда...

...лково Соведүүдэй ...га—социалис де...хэ зайлашагүй ...Гүрэнэй засагай ...үргаануудые бүри...һунгуулиин наһа хү... хабаададсана ...ажабайдалда Со...нэг үүргые дээшэ...КПСС-эй XXIII съезд ...байна. Үнгэрөө... Союзай Комму...тральна Комитет ...путадуудай сель...Соведүүдэй хү...хуулха тухай» тус...һэн. Сельскэ, ...өөрынгөө ...дээрэхи засагай ...ганууд болоно гэ... соо эли тодоор ...бүрдэнхэй.

...тизмые» урдаа ...буржуазна оро...й муниципали...тэды, хизаарлаг...байгынь мэдээжэ. ...орон доторхи ...гуудай нютагай ...харахада, эгээл ...байхаһаа гадна, ... газар дээрэ ...эг эрхилдэг. тү... зургаанууд бо...

...ой май һарада ...Соведэй Пре...сесси эмхидхээд, ...Соведүүдэй эр...

хые улам үргэдхэхэ тухай дурадхал бэлдэхыень тэрээндээ даалгаһан юм. Бүхы союзна республиканууда Верховно Соведүүдэй Президиумүүдһээ, олон министерствэнүүдһээ, бусад албан газарнуудһаа, нютагай Соведүүдэй хүдэлмэрилэгшэдһөө ороһон дурадхалнуудые тус комисси һайтар шэнжэлээ. Һүүлэй жэлнүүдтэ энэ асуудалаар хэблэлдэ толилогдоһон ажалшадай бэшэгүүд мүн лэ хараалда абтаа. Бүхы дурадхалнуудые үндэһэ болгон, «Ажалшадай депутадуудай сельскэ, поселково Соведүүдэй гол эрхэ болон уялганууд тухай» Указай проектые тэрэ комисси бэлдэһэн байха юм. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүд энэ документые бүхы талаарнь зүбшэн хэлсэһэнэй һүүлээр, нэгэн дуугаар баталба.

Сельскэ, поселково Соведүүд өөрынь мэдэлэй эмхи зургаанууд, предприятинуудые ударидаха зуураа, харьяата предприятинуудай, албан зургаануудай, эмхинүүдэй ажал ябуулгые хинан шалгаха ёһотой гэжэ Указ дотор тэмдэглэгдэнэ. Эдэ предприятинууд, эмхи зургаануудта хуулинуудай хэр сахигдадагые шалгана, улад зоной социально-соёлой, ажаһуудалай эрилтэ хэрэглэмжэ хангалгые тааралдуулан эмхидхэнэ. Түсэблэлгын, мүнгэн һангай, газар эдлэлгын, һуурин тосхонуудтахи барилгын, ажахын, социально-соёлой байгуулалтын бусад асуудалнуудые шиидхэхэ талаар нютагай Соведүүдэй эрхэнь нилээд үргэдхэгдөө.

Эрхэнүүдэйнь үргэдхэгдэхэтэй хамта, уялгануудынь ехэ болоолсоһон байна. Соведүүд эдэнээ хайшан гээд бэелүүлхэб? Сельскэ Соведэй гүйсэдкомой аппарат хэдэхэн лэ түлөөһэтэ хүдэлмэришэдтэй ха юм. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй шиидхэбэринүүд соо энээн тушаа баһал эли тодо һанамжа дурадхалнууд бии. Соведүүдэй гүйсэдком өөһэдынгөө ажал ябуулгада депутадуудтаа түшэглэхэ зэргэтэй. Соведэй хүдэлмэриин гол асуудалнууд гансал гүйсэдкомоор бэшэ, харин бүхы депутадуудай сугларһан сесси дээрэ шиидхэгдэхэ болоно. Сессинь хоёр һара соо нэгэ дахинһаа үсөөн бэшээр зарлагдаха ёһотой. Сельскэ, поселково Соведүүдэй саг үргэлжын комиссинуудай үүргэ мүн лэ ехэ болоно. Эдэнь һалбаринуудые хараадуулан: хүдөө ажахын, элүүрые сахилгын, социальна тэдхэлгын, арадай гэгээрэлэй гэхэ мэтээр байгуулагдана.

Сельскэ, поселково Соведүүдэй материальна база тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол дотор хэлэгдэһэнэй ёһоор, һаяын хоёр жэл соо засагай бүхы эхин шатын органуудые шэнэ гэр байратай (шухала хэрэгтэй газартань ааб даа) болгохо гэжэ хараалагдана. Эдэнэр һуугаад ябаха транспорттай болохо юм. Соведүүдэй бюджедшье һайн болохо: талэнэй мэдэлдэ нютагай промышленностиин, худалдаа наймаанай олон предприятинууд үгтэхэ. Эдэ предприятинуудай олзын горитой хубинь нютагай бюджедтэ ороха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэринүүд нютагай засагай зургаануудай хүндые үшөө ехээр үргэжэ, совет демократиин саашанхи хүгжэлтэдэ туһа хүргэхэнь лабтай.

Герман УСТИНОВ,
АПН-эй коментатор.

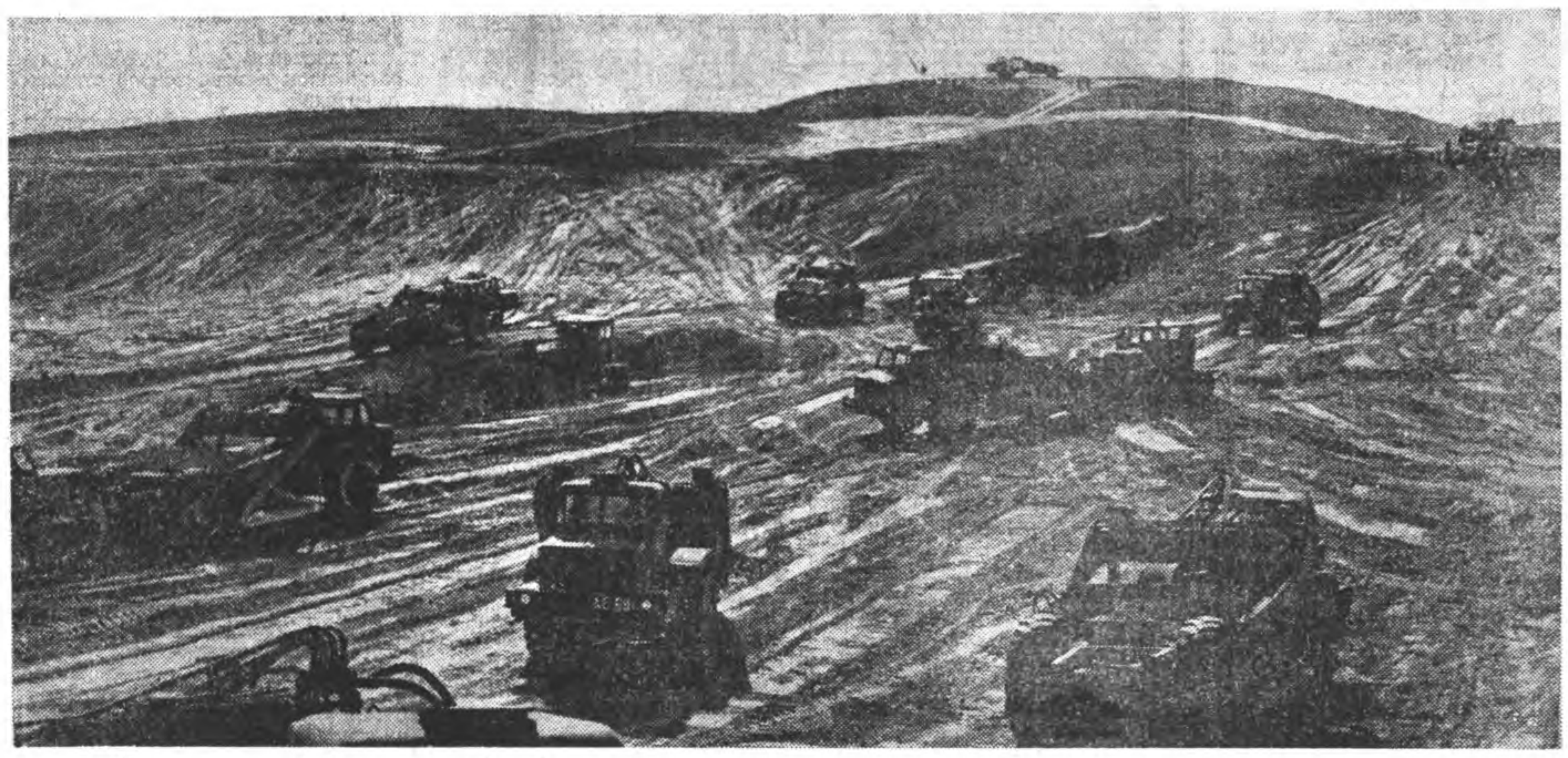

Украинын Херсонско областьдо Каховско уһалууриин канал малталга эхилээ. Шэнэ 125 километр утатай уһалууриин канал Каховко город шадар Днепрһээ эхилээд Запорожско область хүрэтэр ошохо байна. Энэ канал Украинын урда талын хубиин гандадаг 250 мянга үлүүтэй гектар газарые уһалха арга олгохо. «Укрводстрой» гэжэ управлениин гидро-барилгашад каналай һабын түрүүшын табан километрые малтаад байна. Зураг дээрэ: Каховско уһалууриин канал малталга.

АПН-эй фото.

ГАЗАР ДАЙДЫН ТҮХЭЛ ШАРАЙ ХУБИЛНА

Мүнөө манай орон дотор бии байгаа газарай бүхы талмайн (хамтадаа 22 миллион дүрбэлжэн километр) оройдоол 225 миллион гектарынь хахалагдадаг юм. Тиихэдэ үргэн дэлгэр оронойнмнай хахад шахуунь газар таряаланда таарахагүй ой тайга, сүл губи, тундра мэтын районуудаар эзэлэгдэнхэй...

Дунда Ази, Украинын урда зүг, Хойто Кавказ болон Поволжиин полинуудай ган гасуурта дайрагдажа абиртахадань, харин Хара хүрьһэгүй, мүн Баруун-Хойто зүгэй областьнууд үлэмжэ ехэ шииг нойтонһоо хохидодог байна. Оронойнмнай ороохо таряа ургуулжа абадаг гол районууд ехэнхидээ ган гасуурһаа хохидодог, хуурай хүрьһэтэй зононуудта хабаатай. Иимэ уларилтай газарнуудта ороохото ба бусад ургамалнуудай бата найдамтай, тогтууритай ургаса абахын тула научна талаараа хүсэд үндэһэ баримтатай хэмжээ ябуулга бэелүүлхэ шухала болоод байна. Энэмнай мүнөө үедэ ажабайдалай эрилтээр табигдаһан асуудал болоно.

1966 оной май һарада болоһон КПСС-эй ЦК-гай Пленум газар таряалангые саашадань эрид шанаржуулан һайжаруулха үргэн ехэ программа хараалаа бэлэй. Тэрэнэй үндэһөөр ойрын арбаад жэл соо уһалагдадаг талмайн хэмжээн 7—8 миллион га, хатаагдадаг газарай—15—16 миллион гектараар үргэдхэгдэхэ ёһотой. Энэнэй тула гүрэнэй зүгһөө горитой мүнгэ зөөри мелиоративна хэрэгтэ һомологдохо, мүн ажахынууд техникэ, үтэгжүүлгээр, ургаса хамгаалха зүйлнүүдээр бүрин хангагдахаһаа гадна, кадрнуудые бэлдэхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдаха. Энэ талаар мүнөө үедэ гол шухала хүдэлмэри хэгдэжэ байнхай.

Түрүүшын ээлжээндэ уһалагдадаг газарһаа ороохото, техническэ ургамалнуудай элбэг ургасын абдаг Молдави, Хойто Кавказ, Поволжи, Украинын урда зүг ба Примориин хизаарта, тэрэшэлэн Аму-Дарья, Сыр-Дарья мүрэнүүдэй адагуудта уһалууриин түхеэрэлгэнүүд баригдажа байна.

Пленумһээ хойшо үнгэрһэн хоёр жэл соо энэ талаар горитой юумэн хэгдээ гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Түбхын түрүүн ороной элдэб зононуудта мелиоративна барилгануудай гол шухала үндэһэ һуури болохо барилгын индустриин үйлэдбэриинь 20 база бии болгогдожо байна. Тэдэмнай гансахан жэлэй туршада 2.7 миллион кубометр хабсаргагдамал түмэр-бетон бүтээн гаргаха аргатай. Үнгэрһэн хоёр жэл соо дүн хамта 530 мянган га шэнэ газар ундалуулагдаа, 1420 мянга гаран гектар үлэмжэ шиигтэй газарай хүрьһэн һайжаруулагдаа, мүн 14,3 миллион га талмай уһатай болгогдоо. Гансашье эдэ бэшэ. Миллион шахуу гектар газар уһалха гидротехническэ түхеэрэлгэнүүд хубилгагдаад, ажахынуудые уһаар хангалга, газар эсхэмжэлгэ гуримшуулагдаа.

Хуурай газарай ундалуулагдажа эхилхэтэй хамта, барайгар тариха талмай үргэдхэгдэнэ, ургасань дээшэлнэ. Уһалууриин хүсэ ехэтэ түхеэрэлгэнүүдтэй болоод байхадаа, Совет орон барайгарай талаар хэрэглэмжэеэ һаядаа хүсэд дүүрэн хангажа шадаха юм. Энэ талаар зарим тэды һайн үрэ дүнгүүд туйлагданхай. Жэшээлхэдэ, 1963 онһоо 1967 он болотор барайгар таридаг талмай хоёр дахин шахуу ехэдхэгдэжэ, ургасань бүхы дээрээ 376 мянгаһаа 894 мянган тоннодо хүрэһэн; гектар бүриин 25,6 центнерһээ 31,8 центнер хүрэтэр дээшэлээ.

Барайгарай ехэ плантацинууд Кубаньда, Ростовско болон Астраханьска областьнуудта, Украинын урда зүг болон Казахстанда бии болгогдонхой. Үнгэрэгшэ жэл Украинада га бүриһөө дунда зэргээр 55 центнер хүрэтэр «сагаан будаа» хуряагдаһан. Тиихэдэ зарим ажахынууд (жэшээнь, Херсонско областиин «Скадовский-90» совхоз, «Радяньска Украина» колхоз, Крымскэ областиин «Пятиозерный», «Комсомольский» совхозууд) га бүриин 60-аад центнер ургаса абаһан байна.

Һаяхан Сыр-Дарья мүрэниие зүбшэн аяншалааб. Ажабайдалаймнай амидаралта мүрэн юм даа гээд тэрэниие казах, узбегүүд нэрлэнэ. Энэньшье зүйтэй ха. Ушар юуб гэхэдэ, Кзыл-Кумска, Чилийскэ, Кзыл-Ордынска, Казалинска болон бусад сэсэрлигтэ нуганууд Казахстанда барайгар ехээр ургуулдаг үрэжэлтэ баян газарынь болонхой. Жэшээлбэл, Кзыл-Ордынска областьдо барайгарай эгээл ехэ ургаса хуряадаг. Орон дотороо элитэ мэдээжэ болоһон мастернууд—Социалис Ажалай Геройнууд Ибрай Жахаев, Касым Будеев гэгшэд гектарай 107—115 центнер хүрэтэр ургаса хуряадаг болоһоор үнинэй.

Сыр-Дарья мүрэнэй эрьенүүдые зүбшэн уһалууриин барилганууд олоор бодхоогдожо байнхай. Чимкентскэ областиин Чардара тосхон шадар тогтоогдоһон чардаринска ехэ сөөрэм һаяшагаар барайгарай плантацинуудай эзэлхэ зуугаад мянган гектарые ундалуулха аргатай юм. Эндэ мүнөө 10 шэнэ совхоз эмхидхэгдээ. Тэдэнэй нэгэн—«Восход» совхозой ажалшад түрүүшынгээ баян ургасаар урмашанхай.

— Ирригационно хүдэлмэридэ гаргашалагдаһан гүрэнэй мүнгэ зөөриие шалаал һаа һаяар, түргөөр харюулхые оролдонобди,—гэжэ энэ ажахын директор Анатолий Югай хөөрэнэ.—Нёдондо 2000 гектарай га бүриһөө дунда зэргээр 45 центнер барайгарай ургаса абтаа һэн. Гандажа хаташаһан газарые садатарнь ундалуулаад байхада эды ехэ үрэ үгэнэ бшуу!

...Хаагууршье ябахада, ажалай халуун охин, хүнүүдэй урма зориг элеэр харагдана. Узбегэй ССР-эй Аму-Бухарска һубаг ханааб ашаглалгада ороот, мүнөө... түрэл дайдынгаа түхэл шэнжэ хубилгагшад Каршинска тала руу удаадахи добтолгодо оронхой. Элшээр элбэг Туркмениин энгэр дээгүүр сэнхир миндаһаар сэгээрһэн (900 километр утатай) Кара-Кумай канал бүгэдэндэ мэдээжэ! Мүн Таджикистанда Нурекскэ ГЭС-һээ гадна, мүн ерээдүйн ехэ хаалтын барилга эхилэнхэй. Товшоор хэлэбэл, мүнөө Дунда Азида бодхоогдожо байгаа гаһар томо түхеэрэлтэнүүд тунга газарые тон ашагтайгаар хэрэглэхэ, «сагаан алта» улам дэлгэрүүлхэ арга олгоно.

...Түрэл дайдымнай түхэл шарайнь ойрын жэлнүүдтэ ямараар хубилха, хүгжэхэ гээшэб! Юрэнхылэн хөөрэбэл, 3,1 миллиард кубометр уһа багтааха Краснодарска далай тогтоогдожо эхилээ. Энэнь гол түлэб барайгар таридаг плантацинуудые урдынхиһаа һуралгүй ехээр үргэдхэхэ хараа түсэбтэй юм. Ростовско, Волгоградска, Астраханьска, Саратовска, Куйбышевска областьнуудта, Ставрополиин хизаарта, Кабардино-Балкарска, Чечено-Ингушска, Каракалпакска АССР-нүүдтэ, мүн бусад районуудта уһалууриин барилганууд баригдажа байна. Эдэнэй бүтэхэдэнь, ган гасуурһаа хохидолог хэдэн мянган, миллион гектар газар садатараа ундалуулагдажа һайжаруулагдахал!

Манай орон дотор мелиоративна хүдэлмэри улам үргэдхэгдэхэ. Хара хүрьһэгүй газарта нилээд ехэ юумэн х...хэ. Илангаяа шииг нойто ехэтэй, үни заяанһаа хойшо намагжашаһан газарнуудые хатаа ха, шанаржуулха хэрэгтэ гүрэнэй зүгһөө ехэ туһаламжа үзүүлнэ. Хүсэ ехэтэ машинно-мелиоративна станцинууд түргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Мүн колхоз, совхозуудшье энээндэ эдэбхитэйгээр оролсожо, хаягдашаһан газарнуудаа хамтын хүсөөр шанаржуулан ашаглаха.

Газар таряалангаа улам ашагтай һайнаар хэрэглэжэ, гектар бүхэниие эзэн ёһоор, шадамараар эдлэхэ гээшэ арад бүгэдын аюун нангин хэрэг болонхой.

Николай ОСЫЧКИН,
агроном.
(АПН).

АХАЛАГША БУХГАЛТЕРНУУД ЗҮБШЭБЭ

Совхозуудай отделенинүүдэй, модо бэлэдхэлэй участогуудай бухгалтернууд, кассирнуудай, аймагай мүнгэн һангай ба банкын хүдэлмэрилэгшэдэй, хүтэлбэрилхы зургаануудай түлөөлэгшэдэй хабаадалгатайгаар предприяти, эмхи зургаануудай ахалагша бухгалтернуудай зүблөөн Хоридо болобо. Социалис зөөриие химгадан хамгаалха, мүнгэнэй гарша, оршын бүридхэл нягта наринаар хүтэлхэ, мүнгэн һангай касса бариха журам сахиха тушаа элидхэл Хориин аймагай прокурор Д. Д. Дагбаев хэбэ. Аймагай финансын таһагые даагша нүхэр С. А. Кондаков, гүрэнэй банкын отделениие эрхилэгшэ нүхэр П. Д. Цыдыпов, аймагай хүдөө ажахын үйлэдбэриин управлениин ахалагша бухгалтер нүхэр Я. И. Матушкин гэгшэд нэмэлтэ элидхэлнүүдые хэбэ. Анаагай совхозой ахалагша бухгалтер Ц. Х. Цыреторов, райфогой Госдоходой инспектор Ц. Ц. Шарапов, милициин таһагай начальнигай орлогшо С. Н. Цыжибон, Хүрбын совхозой ахалагша бухгалтер Н. Н. Нимаев болон бусад һанамжала хэлээ. Мүн КПСС-эй Хориин райкомой хоёрдохи секретарь нүхэр И. Ф. Елдинов үгэ хэлээ.

Зүблөөндэ хабаадагшад аймагай бүхы предприяти, ажахынуудай, эмхи зургаануудай экономистнуудта, бухгалтер, кассирнуудта хандаһан бэшэг абажа, ажахын болон соёл культурын байгуулалтын бүхы һалбарида мүнгэнэй, материальна зүйлнүүдэй гарша, оршые наринаар бүридхэхые, мүнгэ һомололгын ашаг үрые дээшэлүүлхын түлөө тэмсэлые шангадхахые уряалһан байна.

Ц. ДОРЖИЕВ.

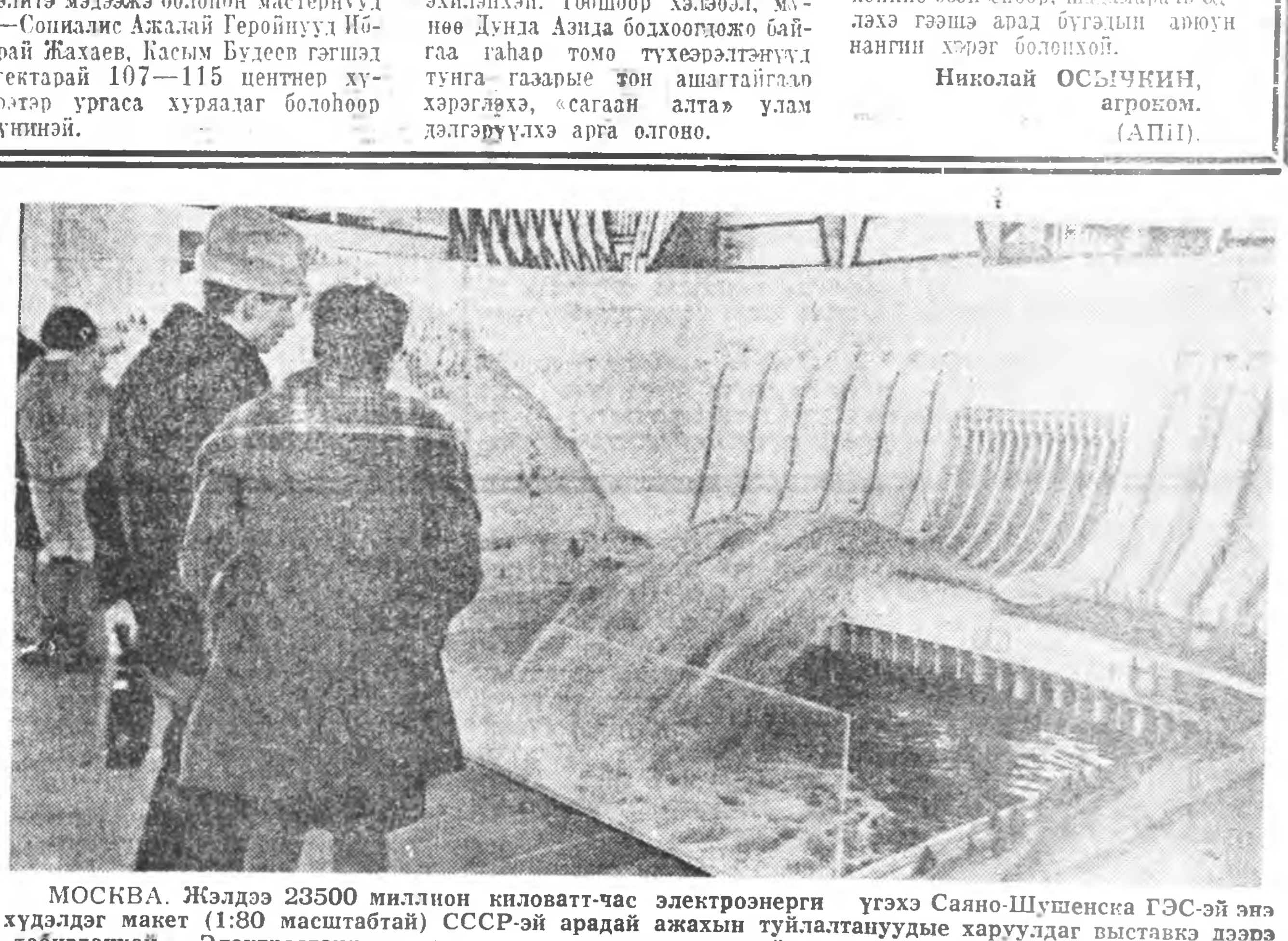

МОСКВА. Жэлдээ 23500 миллион киловатт-час электроэнерги үгэхэ Саяно-Шушенска ГЭС-эй энэ хүдэлдэг макет (1:80 масштабтай) СССР-эй арадай ажахын туйлалтануудые харуулдаг выставкэ дээрэ табигданхай. Электростанциин утань нэгэ километр үлүүтэй, үндэрынь 236 метр; 31,3 кубическа километр хэмжээтэй уһа сөөрэм Енисейн дэргэдэ тогтоохо байна. ТАСС-ай фотохронико.

ҺАЙНДЭРЭЙ НАЙМААН

Буркоопсоюзай баазада ашалагай автомашинануудай абяан таһалдадаггүй шахуу юм. Эндэхи 80 гаран жолоошод промышленна баазада зэралтай ошожо, арад зоной хэрэгсэлнүүдые ашаалаад, Баргажан, Яруунын, Хяагта, Бэшүүр, Мухар-Шэбэр, Зэдэ, мүн бусадшье аймагуудаар холын замда зоридог байна.

Жэшээлхэдэ, үсэгэлдэр жолоошон Филипп Иванович Кушнарёв кондитерскэ зүйлнүүдые ашаад, Хяагтын аймагай Худэри-Сомон нютаг зорибо. Тиихэдэ Константин Яковлевич Шадрин Яруунын аймагай колхоз, совхозуудай ажалшадта шэнэ мебель олоор абаашаба. Жолоошон Геннадий Васильевич Дубровин бүдүүдые, өөһөн хубсаһа мүн лэ Яруунын аймаг олоор абаашаба.

Баргажанай аймагай ажалшадта жолоошон Анатолий Гаврилович Кожевин эдеэ хоолой зүйлнүүдые элбэг ехээр зөөгөө.

Буркоопсоюз республикын сельпо болон совхозрабкоопуудта хамта дээрээ 100-гаад тонно колбаса, 220 тонно хурабшаадхын талха, үгэрсэ, томат болон бусадшье эдеэ хоолой зүйлнүүдые эльгээһэн байна.

Тэрэшэлэн Түнхэнэй аймпотребсоюз аймаг дотороо һайндэрэй худалдаа наймаа элбэг ехээр дэлгээ. Мүн Зэдын, Баунтын болон Хойто-Байгалай аймпотребсоюзууд ажалшадтаа һайндэрэй эд бараа болон эдеэ хоолой зүйлнүүдые дэлгэбэ.

Д. КОЛМАКОВ.

БОКС

НАЙДАМААР

Шэтэ городто боксоор РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө зональна мүрысөөн залуушуулай дунда һаяхан болоо. Энэ мүрысөөндэ 1948—1949 онуудта түрэһэн Алас-Дурнын найман хизаар, область, АССР-нүүдэй суглуулагдамал командануудай боксёрнууд хабаадалсаһан байна.

Буряадай АССР-эй боксёрнуудай командада СССР-эй спортын мастерта кандидат, республикынгаа чемпион нэгэтэ бэшэ ябаһан бүри хүнгэн бэетэй боксёр Г. Нагаслаев, 51 килограмм хүрэтэр категориин шэгнүүртэй СССР-эй спортын мастерта кандидат Б. Зориктуев, хүнгэн бэетэй Г. Кондратьев — эдэнэр бултадаа Зүүн-Сибириин технологическа институдай студентнэр, Буряадай хуушанай тренер Александр Бадмажапович Ринчиновэй хүмүүжүүлһэн боксёрнууд юм.

Эдэ боксёрнууд Алас-Дурнын бусад городуудай түлөөлэгшэнэрые илаад, Петрозаводск городто августын 5-һаа 12 хүрэтэр үнгэргэгдэхэ туд бүриин ба командна түрүү һуури эзэлэлгээр Российн Федерациин финальна мүрысөөндэ хабаадалсаха путевко абаһан байнад. Тэдэнэр тэндэ чемпионой нэрэдэ хүртэхын ба Российн шан абахын түлөө тэмсэхэ болоно.

Дээрэ нэрлэгдэһэн Буряадай боксёрнууд нэгэ янзаар боксдолог алдуутай гэхэдэ: гансахан хүнүүдэй толгойе шангаар сохиные эрмэлзэдэг байха юм. Тэзд бэеынь шаажа сохиһон сохилто толгой сохиһондол адли очко абадаг байна. Тэрэшэлэн РСФСР-эй финалда 62,5 килограмм шэгнүүртэй боксёр А. Щербаков РСФСР-эй түрүү һуури эзэлэлгын финалда ошохо путевко абанхай. Энэ нүхэрнай Алас-Дурнын түрүү һуури эзэлэлгэдэ шалгарһанайнгаа түлөө ВЛКСМ-эй Шэтын обкомой шанда, Бухэроссиин Соведэй грамотада, «Молодежь Бурятии» газетын медальда хүртэһэн байха юм. Энэ хадаа спортивна ехэ амжалта болохоһоо гадна, тэрэнэй тренер Михаил Шантановай габьяа болоно.

Буряадай бусад боксёрнууд С. Железняк, В. Тогоноев, А. Уланов, А. Герасимов гэгшэд илагдаашье һаа, яһала бэрхээр бокслоо.

РСФСР-эй зональна түрүү һуури эзэлэлгын мүрысөөндэ илагшад августын 6-да Петрозаводск городто суглархa байна. Российн Федерациин зургаан городуудта: Кемеровтэ, Магнитогорскдо, Астраханьда, Электростальда, Ставропольдо, Шэтэдэ зоны мүрысөөнүүд болоһон байха юм. РСФСР-эй залуу боксёрнуудай команда хадаа Советскэ Союзай үнгэрһэн жэлнүүдэй чемпион байһан. Петрозаводск городто амжалтатайгаар наадаһан боксёрнууд 1968 ондо болохо СССР-эй түрүү һуури эзэлэлгын өөһэд хоорондын ба командна мүрысөөндэ Российнгаа спортивна нэрэ хүндые хамгаалха байна.

Минии һанахада, Буряадай боксёрнууд РСФСР-эй суглуулагдамал командада оролсохо ёһотой. Боксын Бухэроссиин Федераци. Буряадай АССР-эй тренернүүд шадамар бэрхэ боксёрнуудые бэлэдхэн гаргаха бэзэ гэжэ хүлеэнэ. Боксёрнууд В. Сафроновой, В. Баранниковай, Б. Жигжитовэй, В. Бадмаевай, М. Дворкиной нэрэнүүд гансахан орон дотороо бэшэ, мүн хари оронуудта мэдээжэ болонхой.

А. ЛЯСОТА,
РСФСР-эй суглуулагдамал командын ахалагша тренер, спортын габьяата мастер.

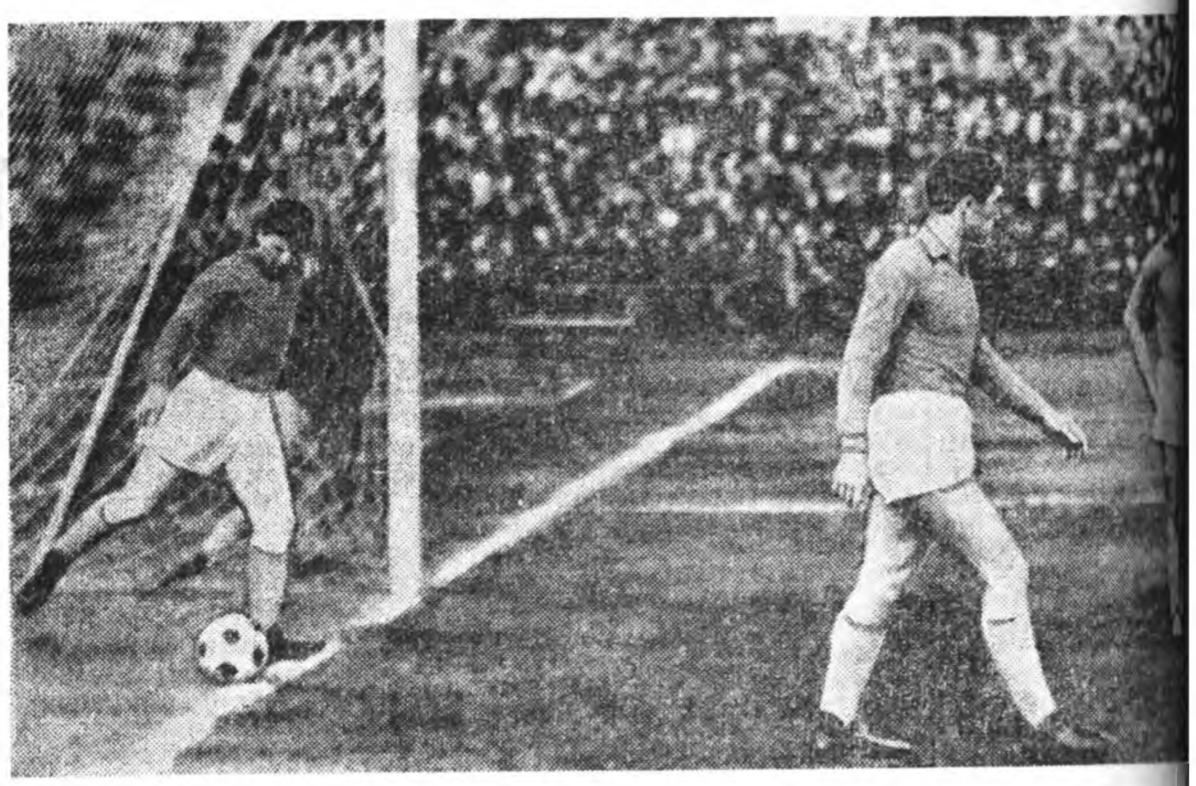

«СЭЛЭНГЫН» ХОЁРДОХИ ИЛАЛ[ТА]

Уржадэр Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ республикымнай «Сэлэнгэ» команда Таджигай ССР-эй Ленинабад хотын «Памир» командатай уулзаһан байна.

...Үдэшын 6 час. Футболдо дуратай олон мянган зоноор стадион дүүрэнхэй.

Уданшьегүй репродукторнууд хүнхинэжэ, республикын футболой федерациин үмэнэһөө спортсменүүдтэ, мүн харагшадта амжалта юрөөгдэжэ, «А» классай хоёрдохи бүлэгэй футболистнуудай дунда СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй байгша оной 30-дахи наадан нээгдэһэндэ тоологдоно. Спортивна маршын ирагуу аялга доро ССР Союзай гүрэнэй туг стадион дээрэ үргэгдэнэ.

Удаань футболистнууд талмай дээгүүр таража, Красноярск хотоһоо ерэһэн республиканскa категориин судья Чмых гэгшын жэмбүүрэй дохёогоор эреэн бүмбэгэ дэгдэжэ, мүрысөөншье эхилбэ.

Манай футболистнууд абаһаар эдэбхеэ оложо, талмайн баруун захадахи айлшадай ворота тээшэ «сүмэржэ» оробо. Гэбэшье һаадгүй залагдажа ябаһан бүмбэгые «Памирай» гол хамгаалагша, булимтаржа, баруун талынгаа нүхэртэ үгэнэб гэхэдээ, дээгүүр сохижо талмайн газаа гаргажархина. Энээнэй удаа манайхин углуугай бүмбэгэ тон мэргээр сохибошье, айлшадай вратарь шүүрэн абажа шадана. Саашадаа айлшаднай эдэбхеэ эршэдхэбэшье, «сэлэнгынхид» тэдэнэй талаһаа «хобхоржо» үгэхэ янзагүй. Энэ үедэ манай добтологшод дээрэ дээрэһээнь «аюултай» бүмбэгэ дүрбэн удаа айлшадай ворота руу сохижо, тэдэниие тухашаруулба. Һүүлшынхиинь баруун хойто углууһаа Юрий Изюмцев сохижо. 11 номерой добтологшо Виктор Сенотрусовай толгойгоороо дамжуулхадань харагшадай хүлгөөн айхабтар байба. Теэд айлшадай вратарь хоёрдохёо хүшэр бүмбэгэ дары шүүрээд, газар тоншожо байхада, харагшадай хүлгөөн гансата буураа бэлэй. Талмайн тэг дунда вратарьиин бүмбэгэеэ эльгэхэдэ, манай дэмжэн хамгаалагшад абажа, бэе бэедээ шадамараар үгэлсэжэ ябаад, айлшадайнгаа тала руу ёһотойл Сэлэнгын урасхал мэтээр дахинаа тэгүүлбэд. Эгээл энэ үедэ судьягай жэмбүүр соностожо, наадaнай нэгэдэхи хахад дүүрэһэндэ тоологдоно. Дурсагдагша хугасаа соо манай футболистнууд, хамгаалагшад, дэмжэн хамгаалагшад болон добтологшод һайнаар наадажа, айлшаднай өөһэдынгөө талада эсэргүүсэлтын лэ тэмсэл хэхэ баатай болоо. Энэнь манай харагшадые баясуулбашье, хүсэлынь үшөө хангаагүй байба. Юуб гэхэдэ, хэдэн удаа тоо нээхэ арга боломжын үзэгдэбэшье, тэрэнэйнь хүсэлдөөгүйнь харамтай.

Тиихэдэ «Памир» команда өөрынгөө зэргэдэ спортын дүрбэн добтологшо мастертай байбашье, наадaнай нэгэдэхи хахадта харагшадай һанаһанда хүрэхэгүй тэмсэл хээ гэжэ эндэ тэмдэглэмээр.

«Сэлэнгэ» командынхидай зүгһөө өөһэдынгөө талмай дээрэ эгээн түрүүн тоо нээһэн спортсмен, республикын спортсоведэй дурасхаалай кубогоор шагнагдаха гэһэн соносхол хэдэн дахин соностоно. Тэрэнь уулзалгын хоёрдохи хахадта элирүүлэгдэхэ байба.

Арбан минута забһарлалгын удаа наадaнай хоёрдохи хахад эхилбэ. Эндэ «Памирай» футболистнууд абаһаар бүмбэгэ эзэмдэжэ, тэдэнэй түргэн добтолго харагшадай анхарал гансата татаба. Тиигэжэ айлшаднай мүнөө талмайн зүүн захада нүүһэн «Сэлэнгын» воротагай дэргэдэ тон түргөөр хүрөөд, ана мана тэмсэжэ байба. Эндэ тэдэнэр углуугай бүмбэгэ сохибошье, манай хамгаалагшадта тэрэнээ булялгажа, өөһэдынгөө тала руу эсэргүүсэлтэгүй шахуу сухариха баатай болоо. Тиин уданшьегүй, табан минутын үнгэрөөд байхада, айлшадай воротагай дэргэдэхи үймөөн соо Анат[олий] ...ков түрүүшын бүмбэгэ[е] нээбэ. Айлшадай врата[рь] мастер В. Соломахинай [...] бүмбэгые талмайн тэг[...] «тодожо» абаһан тэдэн[...]шо манай тала руу «су[...]бо. Мүнөө манай хубу[...]үе болонхой. Уданшь[е...] номерой «Памирай» [...] Александр Осенний ха[...] бэгэ сохижо, харагша[...] «хүйтэрүүлээ» һэн. [...]

Наадaнай хоёрдохи [...] 23 минутын үнгэр[...] 8-дахи номерой «Сэл[энгын...]гаалагша Владимир Б[...] шадайнгаа ворота руу [...] бүмбэгэ сохижо, уулза[...] 2:1 болгобо. Энэ ушар [...] ехэтэ баясуулжа, тэдэн[...] дэмжэгдэһэн манай хүб[...]ынгоо эршые улам [...] Энэ үедэ В. Бабурин, [...]сов. А. Бурлаченко гэ[гшэ...]дай ворота тээшэ хэдэ[н...]тай бүмбэгэ залаа һэн[...] гасаа соо «Памир» кома[нда...]логшо Р. Улимасовые [...] һэлгэһэн байна. Мана[й...]нуудай добтолгые айл[шад...] гэдүүлхэ һэдэлгэ [...] энэнь үрэгүйгөөр үнгэ[...]

Эгээл энэ үедэ В. Ба[...] жуу талаһаа сохиһо[н...] добтологшо Юрий Из[юмцев...] гойгоороо тодон дамж[...] шадай ворота руу с[...] Тиигэжэ уулзалгын то[о...] Энэ тоо наадaнай дүү[рэтэр...]лаагүй.

Дуршэлтэй, эдэбхи[...] хилжэ, харагшадаа бая[суулһан «Сэ]лэнгэ» команда дүрб[...]

Удаадахи уулзалгад[а «Сэлэн]гын» футболистнууд Ф[...]тын «Нефтяник» ком[андатай...] 2-то өөһэдынгөө тал[май дээрэ...]ха байна.

Б. ЖАН[...]

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: [...]дай воротагай дэргэдэ [...]шын бүмбэгэ.

Л. ХАЙДУРОВ[А]

ЭХЭНЭР ШАТАРШАДАЙ МҮРЫСӨӨН

Республикын түрүү һуури эзэлхын тулада үнгэргэгдэһэн эхэнэр шатаршадай наадан дүүрэбэ. Гэбэшье арбан үдэрэй туршада болоһон шанга тулалдаанда чемпион элирүүлэгдээгүй. Нэгэдэхи, хоёрдохи һууринуудые авиационно заводой инженер Любовь Игумнова, Зүүн Сибириин технологическа институдай нэгэдэхи курсын студентка Ольга Бережкова гэгшэд хубаалдаба. Эдэ хоёр наадаһан бүхы долоон хүнүүдээ шүүгээд, өөһэдөө тэнсэһэн байна. Тиихэдэ абажа болохо 8-һаа долоо хахад очкотой болоһон байха юм. Энэ хадаа эрхим үрэ дүн гэшэ.

Игумнова амжалта түйлахa ёһоороо түйлаа. Юуб гэхэдэ, Игумнова Улаан-Үдын 3-дахи һургуулида һуража байхадаа, Российн Федерациин эдир шатаршадай мүрысөөндэ хабаадалсажа, һайнаар наадаһан юм. Удаань РСФСР-эй суглуулагдамал командада ороһон байха. Гадна эхэнэрнүүдэй дундаһаа республикын чемпион байһан.

1960 ондо Улаан-Үдэдэ болоһон РСФСР-эй эхэнэр шатаршадай дунда үнгэргэгдэһэн XVI хахад финальна наадaнда хабаадалсахадаа Игумнова ехэ амжалта түйлаһан байха юм. Тэрэ наадaнда нэгэдэхи һуури эзэлээ һэн.

Оля Бережкова шатар наадалгаар шалгаржа, нэгэдэхи разрядтай болоһон байна.

Энэ наадaнда хабаадалсаһан бусад шатаршадынь иимэ үрэ дүнтэйгөөр гараа гэхэдэ: Козулина—6 очко, Коновалова—5, Бадмацыренова—4, Усачева—2,5, Антошина—1,5, Ильина ба Кондратьева туд бүридөө нэжээд очкотой болоо.

Республикымнай энэ түрүү һуури эзэлэлгэдэ Буряадаймнай чемпион нэгэтэ бэшэ болоһон Гармаева, нэгэдэхи разрядай бэрхэ шатаршад Улымжиева, Ванчикова гэгшэдэй хабаадалсаагүй байһаниинь халагламаар.

Республикын чемпиониие элирүүлхын тулада Игумнова Бережкова хоёрой уулзалга дүрбэн парти наадалгаар хожом үнгэргэгдэхэ байна.

В. МАМИЛОВ.

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО
ХИЛЫН ГААНАҺАА

Индиин правительствын шиидхэбэри

ДЕЛИ. (ТАСС). Индиин хамаатай уһан соо баригдаһан загаһа агналгын 28 онгосо ба судные Пакистанда дамжуулан үгэхэ тухай Индиин правительство шиидхэбэри гаргаа гээд «Санди стандарт» гэжэ газетэ мэдээсэнэ. Энэ алхам Пакистантай харилсаагаа һайжаруулхые Индиин хүсэдэг байһые гэршэлжэ үгэнэ гээд газетэ тэмдэглэнэ.

«ЯНКАНУУД ВЬЕТНАМҺАА ТОНИЛОН ОШОГТЫ!»

ГУАЯКИЛЬ. Баатарлиг вьетнам арадай тэмсэлдэ талархалын тэмдэг болгон оронoй тон томо город болохо Гуаякилиин үйлсэнүүдээр хэдэн зуун эквадор залуушуул ябажа гараа. Вьетнамда США-гай хэжэ байһан гэмтэ муухай зэрхэг түримхэй ябуулгада буруушаалга мэдүүлэн, американ тугые демонстрантнууд галдаа.

Вьетнамтай һанал нэгэдэлгын талаар эквадор залуушуулай комитет демонстрациие эмхидхэһэн байна. Комитет оронoй студентнүүдэй, профсоюзуудай, тэрэшэлэн хэдэ хэдэн политическэ ба ниитын организацинуудай түлөөлэгшэдһөө бүридэнэ.

МЕХИКО. Вьетнамда США-гай хэдэг зэрлиг муухай зэрхэг түримхэй ябуулгада эсэргүү угаа ехэ демонстраци Мексикын ниислэлдэ болоо. Дайн байлдаа дары түргэнөөр болюулхые, Вьетнамһаа американ сэрэгүүдые гаргахые уряалһан үгэнүүдтэй плакадуудые, транспарантнуудые бариһан хүдэлмэришэд, таряашад, студентнүүд болон интеллигенциин түлөөлэгшэнэр городой гол үйлсэнүүдээр ябажа гараа. «Янканууд Вьетнамһаа тонилон ошогты!» гэһэн үгэнүүдые тэдэнэр хашхаралдаа.

Үдэшэ орой болоһон хойно ехэ митинг болоһо, тэрээн дээрэ зүүнэй үзэл баримталдаг партинууд болон организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд, ниитын элитэ ажал ябуулагшад, парламентын депутадууд үгэ хэлээ.

ХЕЛЬСИНКИ. Вьетнамда США-гай хэжэ байһан дээрмэдэлгын дайе эсэргүүсэн буруушааһан олон зоной хабаадалгатай митинг Лахти городто болоо. «Американецууд Вьетнамһаа тонилогты!», «Вьетнам арадта амгалан байдал хангаха», «Урда Вьетнамай Национальна сүлөөрэлгын фронт илаха» гэжэ митинг баталаа.

(ТАСС).

Дайн байлдаае буруушаалга

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Америкын элдэб городуудһаа абтаһан мэдээсэлнүүдэй ёһоор хэшээлнүүдтээ нэгэ үдэрэй турша соо ороогүй байлгада университедүүдэй студентнүүд, дунда һургуулинуудай һурагшанар үргэнөөр хабаадаһан байна. Тэдэнэр нигэжэ Вьетнамдахи дайн байлдаанда эсэргүү, США-да негрнүүдые хашан газаашалгада эсэргүү буруушаалга мэдүүлээ.

Нью-Йоркдо студентнүүд хэдэ хэдэн университедүүд болон колледжинүүдые хүреэлээ. «Вьетнамда өөрыгөө тодорхойлхо арга олгохо!», «Солдадуудые түргэнөөр гэртэнь бусаагты!» гэһэн үгэнүүдтэй плакадуудые тэдэнэр барижа ябаа.

Нью-Йоркын дунда һургуулинуудай хэдэн арбаад мянган һурагшад хэшээлдээ ороогүй. Зарим дунда һургуулинуудай һурагшадай 78 процентнь энэ хэмжээндэ хабаадалсаа гээд городой засагаархид мэдээһэн байна.

Абтаһан мэдээсэлнүүдэй ёһоор Уйнска университедтэ (Детройт) эб найрамдал хамгаалха суглаанда хабаадаһан гурба мянга тухай студент хэшээлдээ ороогүй.

Эб найрамдал хамгаалха зорилготой демонстрацинууд бусад хэдэ хэдэн городуудай университедүүд болон колледжинүүдтэ үнгэргэгдэһэн байна.

ОКИНАВЫЕ БУСААХЫН ТҮЛӨӨ

ТОКИО. (ТАСС). Японтой Окинава ба Огасавара арлнуудые нэгэдүүлхын түлөө, япон-американ «аюулгүйн договорые» усадхахын туда тэмсэлэй национальна үдэрэй апрелиин 28-да үнгэргэгдэхэдэ, Япондо Окинавые бусааха гэһэн эрилтэ шэнэ хүсэтэйгөөр суурятан дуулдаһан байна.

Иимэ эрилтэнүүдые хэһэн арадай митингнүүд болон аяншалгануud Окинавада, Огасаварада, Кюсюдэ үнгэргэгдөө. Японда Окинавые дары түргэнөөр бусаахын, япон-американ сэрэгэй хэлсээнүүдые болюулхын түлөө митингнүүд ба демонстрацинууд Токиодо мүн лэ болоо.

Маанадта Окинавые болон Огасаварые бусааха тухай США-да шанга эрилтэ үшөө дахин хэхын тулада бидэнэр эндэ суглараад байнабди гээд япон-американ «аюулгүйн договорые» усадхахын түлөө тэмсэлэй национальна комитедэй генеральна секретарь Коити Акамацу ниислэлэй Хибия гэжэ парк соо болоһон митинг дээрэ мэдүүлээ. Тус митингдэ 10 мянга шахуу хүн хабаадаа.

Митингдэ хабаадагшадые КНЯ-гай ЦК-гай Президиумэй гэшүүн Икару Ионэхара, Окинавын түлөөлэгшэд амаршалһан байна. Арал дээрэ американ сэрэгэйхидэй зэрхэлгэдэ эсэргүүсэн тэмсэжэ байһан Окинавын зондо талархал мэдүүлһэн, Окинаваһаа «B-52» гэжэ бомбардировщигуудые дары түргэнөөр зайсуулан гаргаха баазануудые усадхаха, Окинава болон Японһоо американ сэрэгүүдые гаргаха эрилтэ хэһэн резолюциие митингдэ хабаадагшад нэгэн дуугаар баталан абаа.

АВСТРАЛИИН ЗОНОЙ ТОО

КАНБЕРРА. (ТАСС). Оронoй зоной тоо мүнөө 12 миллион хүн болоно гээд Австралиин статистическэ управлени мэдээсээ.

Австралиин зоной списогто аборигенүүд—оронoй нютаг зонууд түүхэдэ анха түрүүлжэ оруулагдаба. Нёдондо жэлэй майда үнгэргэгдэһэн асуултын урда тээ Конституциин газаашалга хэһэн статья хүсэндөө байһан юм. Тэрэнэй ёһоор «Зониие тоолголын үедэ аборигенүүд хараалда абтадаггүй байгаа».

ГОНКОНГ. Үйлсэдэ үхибүүд наадана. Тэдэнэй ондоо тээ наадаха газарынь үгы ха юм.
ТАСС-ай фото.

ПРАВДА БУ[РЯТИИ]

Мүнөөдэрэй но[мер...]

Нэгэдэхи хуудаһанда: —Майн Нэгэн» гэһэн ту[...] «Табан жэлэй гурбад[...] рилга ябажа байна» гэ[...] доро информацинууд [...] ТАСС-ай материалнууд [...]

Хоёрдохи хуудаһанда: [...]вой статья. Ю. Коркин[...] гэһэн корреспонденци. [...] доторнай.

Гурбадахи хуудаһанда: Марксын түрэһөөр 150 [...] гэһэн рубрика доро [...] «Шинии үе сагай хүн» [...] тушаа И. Яриевскиин [...] дакцида ерэһэн бэшэг[...]

Дүрбэдэхи хуудаһанда: [...]тагай һонин. Хилын саа[наһаа...]сэл.

САГАЙ УЛА[АР]

Мүнөөдэр Баунтын [...]то Байгалай аймагууд[...] бороо орохо, бэшэ [...]шниг нойто унахагүй. [...] ноһсо һулаханаар һал[...]гал шадар болон хойто [...] 6—11, бэшэ нютагууд[...] Улаан-Үдэдэ 14—16 гра[дус] байхаар хүлеэгдэнэ.

Майн 1—2-ой үдэр[...]һөө хойно саг зуурын [...] Хойто аймагуудта 3—[...]тагуудта 8—13 град[ус] байхаар багсаагдана.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБ[...]

АН ГҮРӨӨЛ, АДУУ МАЛАЙ ХОРОТОН

Шоно ан гүрөөл болон мал ажалда ехэ хохидол ушаруулна. Арьяатан шоно хабартаа, зундаа гүлгэдөө тэжээхэ үедөө хамтын һүрэг малда добтолжо, заримдаа хони хэдэн зуугаар барижархидаг. Тиихэдэ үбэлдөө туруута ан—хандагай, буга, боро гүрөөһэ олоор барижа эдидэг байха юм. Гадна галзуурһан шоно адууһа малда, хүн зондо халдабарита үбшэ тараадаг.

Тиимэһээ хүнүүд шонотой эбсэшэгүй тэмсэл ябуулна. 1689 ондо Англида һүүлшын шоно алагдаһан гэхэ. Мүнөө тэндэ шоно үгы болгогдонхой. Германи, Дани, Голланди болон Бельгидэ мүн шоно үндэһэ таһалагдан хюдагдаһан байна. Совет гүрэндэ шоно хюдалгые бүгэдэ ниитын хэрэг гэжэ тоолоно. Тэрэниие хюдалга хуулиар хоригдоногүй. Шоные түхэрээн жэл соо алахые зүбшөөгдэнэ. Ангуушадта гарюуһа алаха хооо минитээр үгтэнэ. Шоно хюдаһан хүндэ шан үгтэдэг байха юм.

Мүнөө жэлдэ ангуушадые урмашуулхын тулада республикадамнай 19 мянган түхэриг үгтэхөөр хараалагдана. 1968 оной январиин 1-һээ шан үгэхэ гуримда хубилалта оруулагданхай. Урдань эрэ, эмэ, гүлгэн шоно алалга илгаагүй 50 түхэриг шан үгтэдэг байгаа һаа, мүнөө үлэгшэн шоной түлөө 100 түхэриг, эрэ шоной түлөө 50, гүлгэнэй түлөө 30 түхэриг шан үгтэхэ болоо. Шэнэ гурим хадаа үлэгшэн шоно алажа, арьяатанай үндэһэ таһалха гэһэн зорилготой. Урдань эмэ шоно хюдалгада анхарал багаар хандуулагдадаг байһан. Ангуушад шоной гүлгэдые нүхэнһөөнь абаад лэ, эхынь алангүй ябашадаг заншалтай байгаа. Мүнөө ангуушад шоные нүхэн дээрэнь отожо үгы хэхые оролдоно.

Арьяатаниие хюдаха арга олон юм. Тэрээндэ хоро хаяха, хабхаан табиха, буудаха зэргээр алаха хориюулгүй. Апрелиин хоёрдохи хахадта шоно гүлгэлдэг. Энэ үедэ шоной гүлгэ бэдэрхэ эгээл зохисотой хаһа ерэбэ.

1968 ондо 250 шоно алаха түсэб үгтэнхэй. Байгша оной 1-дэхи кварталда 64 шоно алагдаа. Жэшээнь, Н. Н. Стрепунин (Доодо-Тори) 3 шоно, Ц. Х. Цыбиков (Худэри-Сомон) 6 шоно алаад байна.

М. ГЫЛЫКОВ,
Буряадай агнуурин управлениин главна охотовед.

Манай адрес, телефон[ууд]

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактор[а —] приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. реда[ктора —] 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретар[я —] отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйст[ва —] 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышле[нности и] строительства — 61-35, советского строительства и быт[а —] [к]ультуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 6[...] [ин]формации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, [...] бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Гор Улан-Удэ типография Управления по печати [при Со]вете Министров БурАССР.

Н-01528. Зак. № [...]